

Steiger

Vakblad voor de
Rotterdamse wijken

92-1

INHOUD:

Denkend aan beheer

Individualisering,
Participatie en
bewonersorganisaties

Een kijkje in Bospolder-
Tussendijken

Het project Van Duyl

De Croosboot

Banenpool

In dit nummer:

In dit nummer veel discussie met als terugkerende thema's 'de wijk' en 'de bewonersorganisatie'.

Denkend aan beheer

Arnold Reijndorp verkent de grenzen van de wijk. Hij doet het in een kritische besprekking van de brochure 'Denkend aan Wijkbeheer'.

Kan een Wijkoverleg Beheer, als ronde-tafel in de wijk waaraan diverse partijen anschuiven, dienen als integratiekader? Gaat zo'n idee niet voorbij aan de realiteit van het stedelijk leven?

Ga uit van verschillen in culturen en leefstijl; de uitdaging ligt in het produktief maken daarvan, aldus Reijndorp.

Individualisering, participatie en bewonersorganisaties

De bijdragen van Gerard de Kleijn en Hans Weterman gaan over de koppeling van de professionele ondersteuning aan de bewonersorganisatie.

De Kleijn bepleit een professioneel steunpunt in de wijk waarop allerlei verschillende groepen een beroep kunnen doen. Weterman waarschuwt voor het ontstaan van een wijksteunpunt naast de bewonersorganisatie. In de Provenierswijk, waar hij actief is, ziet hij de bewonersorganisatie zich ontwikkelen naar een zo'n steunpunt.

Een kijkje in de keuken

Martien Schravesande, voorzitter van de Bewonersorganisatie Bospolder-Tussendijken werd geïnterviewd en gaat uitvoerig in op de heroriëntatie van de bewonersorganisatie. Daarvoor zijn op systematische wijze enkele stappen gezet en discussies gevoerd. Als sterk punt van de organisatie komt naar boven dat ze een centrale plek inneemt in een hecht netwerk van instellingen en personen in de wijk.

Verder:

Op school

Mine de Laat (opbouwwerkster onderwijs en werkgelegenheid) bestrijdt met succes de flauwe betrokkenheid van ouders bij het wel en wee van hun schoolgaande kinderen. Aad van der Graaf vertelt zij over het project Van Duyl.

Dan verkopen we toch de boot

Yvonne Koop sprak met Mariëtte Lusse over hoe je het succesvolle vrijwilligersproject 'de Croosboot' organisatorisch en financieel draaiend kunt houden.

Banenpool..tot nut van 't Algemeen

Paul van Schilfgaarde becommentarieert het boekje 'Over het maatschappelijk nut van de banenpool' van Peter Voogt.

Kort nieuws:

Het voortbestaan van de Tent is weer gegarandeerd door financiële bijdragen uit diverse hoeken. Dit voorjaar gaat de Tent weer de wijken in.

De Maastunnel wordt dankzij een subsidie van het Europees Sociaal Fonds binnenkort 24 uur per dag bewaakt door 40 banenpoolers en zes begeleiders. Stichting Werk in Charlois verzon een constructie om de subsidie binnen te halen.

De campagne Vroemmm '92 heeft voor de wijk Oud Mathenesse het nodige opgeleverd. De stadsvernieuwingstrein is op stoom gebracht, er werd een bewonerswerkgroep stadsvernieuwing opgericht en er werd gefeest.

STEIGER

STEIGER is een uitgave van het Rotterdamse instituut bewonersondersteuning (Rio).

STEIGER beoogt als 'vakblad voor de Rotterdamse wijken' een bijdrage te leveren aan de uitwisseling van ervaringen, werkwijzen en ideën. Het blad bericht over bewonersinitiatieven, georganiseerde belangenbehartiging en de beroepsmatige ondersteuning daarvan. Daarnaast levert STEIGER analyses van ontwikkelingen in beleid en bijdragen aan de meningsvorming.

Hoofdredacteur

Anne van Veenen

Eindredactie en vormgeving

Erik Lindenburg

Redactieraad

Nel ten Boden, Jaap Pleeging en Johan Janssens

Secretariaat en DTP-produktie

Jacqueline Suykerbuyk

Fotografie omslag

Dick Sluyter

oplage: 1600 stuks

Aan dit nummer werkten mee:

Arnold Reijndorp, Mine de Laat, Aad van der Graaf, Mariëtte Lusse, Yvonne Koop, Martien Schravesande, Nel ten Boden, Peter Meijer, Gerard de Kleijn, Hans Weterman, Paul van Schilfgaarde, Mar Aalders, Emile van Rinsum, Johan Janssens

Copy-right en beeldmateriaal

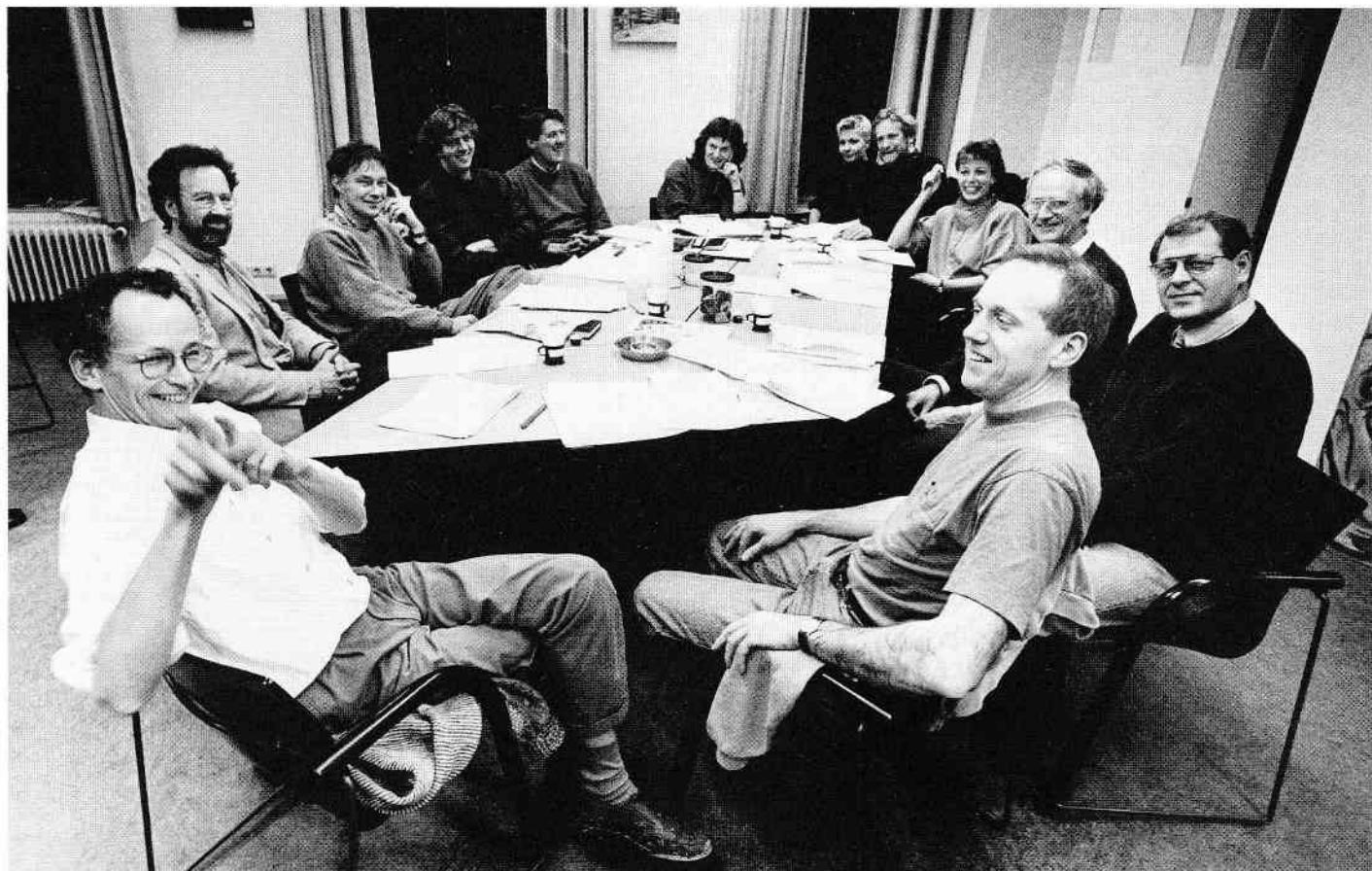
Teksten kunnen geciteerd worden wanneer de bron vermeld wordt en uitsluitend na toestemming van het Rio. Ook is het niet toegestaan tekening en foto's uit dit blad over te nemen zonder toestemming van het Rio.

Prijs van Steiger

Steiger kost per nummer f 3,50. Een abonnement kost f 12,50 per jaar. Abonnementen worden aangegaan voor de duur van één jaar en worden zonder schriftelijke opzegging voor 1 januari automatisch verlengd.

Uitgever:

Rotterdamse instituut bewonersondersteuning (Rio), Kortenaerstraat 1, 3012 VB Rotterdam.
Telefoon 010-4110333.

de denktank foto Ben Wind

Denkend aan beheer..., zie ik een heleboel tafeltjes overal in de stad staan.

Vorige maand verscheen een opmerkelijke brochure onder de titel 'Denkend aan wijkbeheer'. Een product van de zogenaamde Denktank beheer, een groep personen die op uiteenlopende titel betrokken zijn bij wijkbeheer. Arnold Reijndorp gaat in op de uitnodiging om mee te denken. Dat leidt tot een aantal kritische vragen bij de uitgangspunten van de denktank.

Hoe reëel is het appèl op de betrokkenheid van bewoners, en hoe ver gaat de verantwoordelijkheid van burgers voor het op orde houden van de buurt? Moet je beheer niet in de eerste plaats zien als een product (van beherende diensten die gewoon hun werk goed moeten doen) in plaats van als proces gericht op de participatie en samenlevingsopbouw?

Op de Dag van het beheer, in maart vorig jaar, pleitte Piet Huiskens voor de oprichting van een club van bij het beheer betrokken mensen die ongehinderd door allerlei formaliteiten en belangen, initiatieven zou kunnen nemen, geslaagde voorbeelden aandragen, enthousiasmeren

en verstarde verhoudingen doorbreken. Dat leidde tot een Denktank Wijkbeheer van zestien mensen, werkzaam bij allerlei organisaties die bij het beheer betrokken zijn, variërende van de politie tot het midden- en kleinbedrijf, van het bureau Sociale Vernieuwing tot de dienst Recreatie en

van bewonersorganisaties tot deelgemeentes. Zij kwamen een aantal malen bijeen om te bespreken op welke wijze het wijkbeheer in Rotterdam vorm en inhoud zou kunnen krijgen. Het resultaat van die besprekingen is vastgelegd in een notitie: 'Denkend over wijkbeheer'.

Uitnodiging tot meedenken

Er is hard nagedacht, dat is zeker, en als de foto op de laatste bladzijde een juist beeld geeft van de bijeenkomsten dan is er vooral ook veel gelachen. Wijkbeheer, zo lijkt de Denktank te willen uitstralen, is niet alleen een moeilijke of zelfs moeizame, maar ook een leuke klus die prikkelt tot het bedenken van creatieve oplossingen. Zo vat ik de notitie ook op: als denkwerk; onaf; een uitnodiging om mee te denken. Deze bespreking is een antwoord op die uitnodiging. Mijn opmerkingen zijn het resultaat van - even onaf - verder denken en zouden als we om de tafel zouden zitten stevast beginnen met: "Jawel, maar..."

De lezer wordt door de Denktank uitgedaagd: verplaats je in de positie van een bewoner van de Rottewijk, vraag je af wat er aan de opstelling van verschillende organisaties moet gebeuren om jou actief te krijgen voor de verbetering van de leefbaarheid van de buurt en stuur je antwoord naar het Servicebureau Beheer. Om die uitdaging kan ik natuurlijk niet heen. De vraag blijkt echter niet zo sim-

pel te beantwoorden. Ten eerste al, omdat als de verschillende bij het beheer betrokken organisaties naar mijn tevredenheid zouden opereren ik natuurlijk helemaal niet uit mijn stoel zou (hoeven) komen om wat aan de leefbaarheid van de wijk te doen.

Dat hangt samen met de wijze waarop ik beheer opvat. Hoe breder ik dat doe, des te meer activiteit zou ik erin kunnen stoppen. Toen onze kinderen op de crèche zaten, was ik een halve dag hulpieder en toen ze op de basisschool zaten, liep ik mee met

de avondvierdaagse. Nu zou ik me kunnen bemoeien met de toekomstige bestemming van het gerechtsgebouw aan de Noordsingel (waar ik vlakbij woon). Deze voorbeelden maken duidelijk, dat mijn betrokkenheid bij 'de wijk' van tijdelijke aard is en sterk wordt bepaald door veranderingen in mijn persoonlijke situatie. Het is daarnaast helemaal niet zo vanzelfsprekend dat ik mij om het beheer van 'de wijk' druk zou maken. Onze kinderen zaten op de school in het Erasmuskwartier, maar hun vriendjes en vriendinetjes kwamen ook uit de Agnesebuurt. De grensgebieden van twee wijken hebben vaak meer met elkaar gemeen dan met de wijk waar ze bijhoren. Als het gerechtsgebouw in een andere wijk zou liggen, zou ik me er wellicht net zo goed mee bemoeien. Ik zou daar wel een soort voorziening willen hebben als De Balie in Amsterdam, met theater, lezingen, discussies, een grandcafé-restaurant, kortom een stedelijke voorziening. Dan duiken er weer een paar problemen op. Waar stel ik dat aan de orde?

In de wijk? Waarom? Er zullen zeker andere mensen of groepen zijn met andere plannen en de kans is groot dat ik (hoevel ik in de wijk woon) als vertegenwoordiger van een stedelijk belang gezet wordt tegenover 'het wijkbelang'? Maar dat wijkbelang lijkt uiteen te vallen in evenveel belangen als er groepen in de wijk wonen.

Mijn antwoord op de vraag van de Denktank bestaat uit het verder denken over een paar van de problemen die hier kort zijn aangeduid.

Goed beheer is er gewoon

Voor mij is er sprake van goed beheer, als de zaken die moeten gebeuren gewoon gebeuren, zonder dat ik daarvoor eindeloos moet bellen, schrijven, in de rij staan of actie voeren. Misschien ben ik een lui

mens, maar ik zal toch niet de enige zijn die wel wat anders, beters of leukers te doen heeft.

De Denktank spreekt mij aan op de verantwoordelijkheid die ik heb voor de leefbaarheid van mijn omgeving. Dat is te-recht, maar de vraag is of die verantwoordelijkheid verder gaat dan dat

ik mijn vuilnis op de juiste dag bij de stoeprand zet, geen rommel op straat gooii, mijn buren geen overlast bezorg en mijn reinigingsrecht en andere heffin-

gen op tijd betaal; kortom als ik er geen zootje van maak en aan mijn verplichtingen voldoe. Ik denk, dat de meeste bewoners van de Rottewijk dat ook denken. Voor de meeste bewoners, dat kun je ook uit de notitie van de Denktank lezen, is het probleem van beheer vooral, dat anderen er een zootje van maken; andere bewoners, voorbijgangers, junkies, foutparkeerders, criminelen, cafébezoekers en verschil-

lende instellingen die daar niet tegen optreden (als ze de rotzooi al niet zelf veroorzaken).

In zo'n situatie kun je een aantal dingen doen. Je kunt de deur, die je eerst van extra sloten hebt voorzien, achter je dicht trekken en vooral 's avonds de straat niet meer opgaan. In het ergste geval kun je verhuizen. Je kunt ook aan de bel trekken, er zelf op afgaan, instellingen mobili-

seren en actie voeren. Het is duidelijk dat de Denktank voor de laatste strategie kiest. Tegelijk echter heeft ze te maken met veel bewoners die voor de eerste strategie lijken te kiezen. Noodgedwongen, zegt de

Denktank, omdat ze geen mogelijkheden zien, het zat zijn of - in toenemende mate - bang zijn. Dat geldt net zo goed voor verschillende instellingen. Ook die lijken er vaak geen gat meer in te zien, laten weten dat het dweilen met de kraan open is of, erger nog, paarden voor de zwijnen werpen. De angst van bewoners zie je eveneens bij verschillende instellingen. Ook daar vind je terugtrek- of duikgedrag. De Denktank ziet wijkbeheer als een proces. De organisatie ervan zou dan ook de kenmerken van procesmanagement moeten hebben: lerend, terugkoppelend, open, communicerend. Vanuit de positie

van de deelnemers aan de denktank logisch, maar geldt dat ook voor de consumenten? Iets te snel wordt gesteld, dat als beheer een proces is, ook de betrokkenheid van bewoners en middenstanders idealiter een procesmatig, permanent karakter heeft. Het is maar de vraag of de gebruikers daar op dezelfde manier naar kijken. Die gebruikers zullen beheer eerder zien als een produkt en als ze tevreden zijn, zullen ze hoogstens op een open dag eens gaan kijken wat daar bij voorbeeld bij de ROTEB allemaal voor nodig is. Als ze niet tevreden zijn, dan zullen ze misschien actief worden, maar tijdelijk, tot het produkt weer aan hun wensen voldoet.

Goed beheer streeft naar structurele oplossingen. Soms is het nodig om creatieve maatregelen te verzinnen als in Den Helder. Maar je moet er toch niet aan denken, dat die twee dames die we op de t.v. met zaklantaarns door de berginggangen zagen dwalen op zoek naar junks, dat ja-

ren achtereenvolgens blijven doen? Leuk hoor zo'n Hein Roethofprijs, maar niet als de voorzitter van de jury komt vertellen dat dit soort

initiatieven miljoenen aan stadsvernieuwingsgelden kan uitsparen. Een groot aantal beheersproblemen heeft wel degelijk te maken met de vormgeving en de inrichting van een wijk, met name van het openbare en semi-openbare gebied.

Integratie of participatie

De definitie van de Denktank van beheer als proces komt voort uit de wens, wijkbeheer een belangrijke rol toe te delen in een proces van samenlevingsopbouw. Ik vind die koppeling even heilloos als de opvatting dat stadsvernieuwing niet enkel een 'verbouw-', maar ook een 'opbouwproces' zou moeten zijn. Bewoners betrekken - zelfs een hoofdrol toedelen - bij een dergelijke ingrijpende verandering van hun woonsituatie is heel iets anders dan deze betrokkenheid tot de kern van een opbouwproces te maken.

Wijkbeheer vraagt om collectieve oplossingen, dat is duidelijk. De Denktank springt daarbij een beetje raar om met begrippen als 'individuele' versus 'collectieve winst'. Dat komt door de koppeling van beheer aan samenlevingsopbouw. Collectieve winst wordt verbonden met saamhorigheid en wijkgebondenheid, individuele winst met individualisering en emancipatie. Dat levert een merkwaardige en naar mijn mening onvruchtbare tegenstelling op. Ik zie niet in waarom saamhorigheid en wijkgebondenheid doelen van wijkbeheer zouden moeten zijn. Dat is het resultaat van een omgekeerde

In elkewijk een panel van bewoners en middenstanders

In elke straat een contactpersoon

In elke wijk mogelijkheden om bij te verdienen aan wijkbeheer

redenering: als we er in slagen om meer saamhorigheid en wijkgebondenheid in een wijk te creëren, dan worden daardoor een aantal beheersproblemen (conflicten in het trappenhuis, onveiligheid) vanzelf opgelost. Ik vind dit een achterhaalde strategie die gebaseerd is op een conservatieve opvatting van een stedelijke gemeenschap. Ik tikte bijna automatisch 'community', omdat dit soort opvattingen de laatste tijd vooral uit de V.S. worden geïmporteerd met termen als 'civic culture' en 'civic responsibility'. Daarbij wordt vrijwel altijd voorbijgegaan aan het gegeven dat er ook in de V.S. sprake is van een debat, waarvan slechts één standpunt wordt geïmporteerd. De opvattingen die in dit debat tegenover elkaar staan kunnen worden gekarakteriseerd met de begrippen integratie en participatie. In het eerste geval is gemeenschap verbonden met gemeenschappelijke normen en waarden. De tweede benadering gaat juist uit van verschillen en van keuzevrijheid. Is er in dat laatste geval dan geen sprake meer van een gemeenschap? Jawel, maar niet op basis van integratie, maar van participatie. Er wordt van uitgegaan dat mensen op veel terreinen actief kunnen participeren en dat ook doen: op hun werk, de school van hun kinderen, in sportieve of culturele verenigingen, de kerk of de moskee, in sociale bewegingen enz. Die participatie is vaak van tijdelijke aard en wisselt met het belang dat een bepaald terrein in het leven van mensen inneemt. Recent Nederlands onderzoek naar het participeren in sociale bewegingen bevestigt deze visie. Voor de organisatie van het wijkbeheer betekent een dergelijke opvatting twee dingen: mensen zijn wel degelijk bereid zich in te zetten voor doelen die hun individuele belang overstijgen, maar 'de wijk' is tegelijk maar één van de vele kaders waarin ze dat kunnen doen.

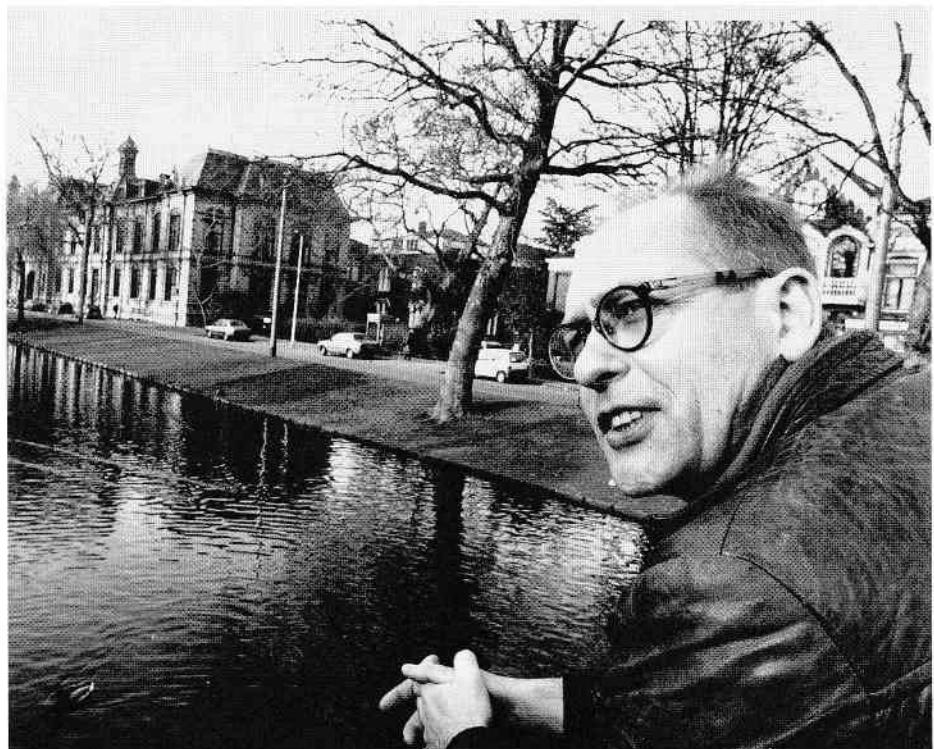
Uniformering

Politici en ambtenaren, zowel als consumenten-/bewonersorganisaties vertonen een sterke neiging om - onder het motto wie betaalt, bepaalt - allerlei organisaties in het 'maatschappelijk middenveld' (bijzondere scholen, woningcorporaties, kruisverenigingen, instellingen voor club- en buurthuiswerk enz.) als de uitvoeringsapparaten van de overheid te zien. Die 'verstatelijking' heeft er toe geleid, dat er een uniformering heeft plaatsgevonden. Het maakt niet meer uit van welke woningcorporatie je huurt. De ene doet het slechter dan de andere, maar in principe leveren ze allemaal hetzelfde produkt. Datzelfde geldt voor het onderwijs en het welzijnswerk. De specifieke Rotterdamse neiging om het liefst voor allerlei collectieve voorzieningen per wijk één wijkgebonden instelling te willen hebben, heeft dat effect nog versterkt. Als je kiest voor een wijk of buurt, dan kies je automatisch voor een woningcorporatie, voor een instelling van club- en buurthuiswerk of van maatschappelijk werk en wordt je geacht voor de dichtstbijzijnde school te kiezen.

Bij elk bejaardenhuis een rozenperk

De Denktank wil rekening houden met emancipatie en individualisering, maar denkt de consequenties daarvan niet door. De verschillen waar het oude 'maatschappelijk middenveld' op was gebaseerd bestaan niet meer. Verschillen worden nu gezien als verschillen in cultuur, leefstijl of etniciteit. Je zou die ook kunnen opvatten als nieuwe identiteiten, maar dan met de erkenning dat het geen groepsidentiteiten meer zijn.

Niet de overeenkomsten waardoor je bij een groep behoort zijn nog bepalend, maar de verschillen waarmee je je onderscheidt. En het is nog ingewikkelder, omdat mensen zich voortdurend tussen het een en het ander bewegen. Dat maakt de discussie over integratie van migranten zo dubbel. Omdat daarin geen ruimte wordt geboden voor wat nou precies kenmerkend is voor de identiteit van de immigrant: de combinatie van twee werelden, de oude en de nieuwe, de

Arnold Reijndorp

geschiedenis en de toekomst. Op een andere manier geldt dit ook voor de zogenaamde 'autochtone buurtbewoners' of voor de 'nieuwe stedelingen'. Ook dat zijn identiteiten in beweging. Je zou kunnen zeggen, dat ook zij verdwaald zijn in de nieuwe stadswijken die het product zijn van stadsvernieuwing.

Bij het ontwikkelen van nieuwe collectieve beheersvormen gaat het erom die 'verschillen in beweging' niet alleen recht te doen, maar als drijfkracht te gebruiken. Dat betekent ophouden met bedenkingen te formuleren tegen moskeeën en islamitische scholen, zonder deze meteen als het toppunt van emancipatie te beschouwen. Want in dat geval worden 'leden' van een etnische groep vastgepind op een identiteit. Er zijn andere mogelijkheden en die hebben gemeen dat de aanduiding 'wijk' resoluut wordt geschrapt. De 'wijk'-scholen kunnen zich op andere kwaliteiten profileren dan dat ze de dichtstbijzijnde zijn.

In elke wijk een kunstenaar

Hetzelfde geldt voor club- en buurthuizen en gezondheidsvoorzieningen. De wijksgewijze organisatie van de basiseducatie is naar mijn mening een gemiste kans. Profilering per unit op andere punten (en dan bedoel ik dus niet naar etnische groep, maar naar uitgangspunten, inhoud en methode) had mensen een keuze kunnen bieden. Dan had een bewoner van Crooswijk naar Middelland gemeten, en iemand uit de Afrikaanderwijk

naar Charlois of beiden naar de binnenstad; nou en?

De beste voorwaarde voor betrokkenheid bij de woonomgeving wordt gevormd door wat deze nog meer te bieden heeft dan overlast en irritatie.

Dan gaat het vaak om stedelijke voorzieningen, dat wil zeggen voorzieningen waarvan ook mensen uit andere delen van de stad gebruik maken. Dat kan een winkelstraat zijn van stedelijke betekenis (zoals de Noorderboulevard), een theater, een aantal cafés, een markt, een plein of een park. De aantrekkelijkheid van het wonen op zo'n plek weegt dan op tegen de overlast, weerhoudt mensen ervan te verhuizen en vormt een reden om naar andere oplossingen te zoeken.

Verschillende problemen, verschillende oplossingen

Als we de grote doelen van gemeenschapszin en saamhorigheid ter zijde schuiven, dan blijft de vraag hoe collectieve oplossingen tot stand kunnen worden gebracht. Ik ben het met de Denktank eens, dat er wat dat betreft de afgelopen jaren te veel alleen maar naar de overheid is gekeken. Maar: laten we nou niet doen alsof 'de overheid' iets is dat boven de samenleving zweeft. De verantwoordelijkheid van de gemeentelijke overheid voor het afvoeren van vuilnis en het schoon en veilig houden van de openbare ruimte is een 'collectief arrangement' waar we zui- nige mee moeten omspringen. Minder overheid en meer particulier initiatief kan ruimte geven aan allerlei meer ecologisch

geïnspireerde oplossingen, maar ook aan ganster-praktijken als van de firma Zeg-

waard, aan meer "ogen op straat", maar ook aan burgerwachten en particuliere veiligheidsdiensten.

Wijkbeheer moet een oplossing vinden voor zeer veel verschillende problemen. Die vragen om evenzoveel verschillende oplossingen. Goede oplossingen beginnen met het beperken van het probleem. Geluidsoverlast tussen buren kun je misschien oplossen met een trappenhuis gesprek. Waar het schoonhouden van het trappenhuis stuit op een verschil in vies-norm of betrokkenheid, moet de corporatie het doen. Ik geloof niet in de filosofie dat met het wegnemen van een irritatiebron, ook een aanleiding voor contact verdwijnt. Iemand die twintig katten houdt of midden in de nacht zijn meubilair door de kamer begint te gooien vraagt om een gecoördineerd optreden van verschillende

instanties en niet om de tolerantie van de buren.

Niet alle problemen doen zich op dezelfde ruimtelijke schaal voor. Dat het in een aantal portieken slecht gaat, wil nog niet

zeggen dat dit in alle portieken het geval is. Een onveilige straat betekent niet automatisch een onveilige

buur. Uitgaan van verschillen betekent hier zowel uitgaan van kleinere als van grotere eenheden dan de wijk. Soms moet de oplossing - en dus de betrokkenheid - op straat of buurtniveau worden georganiseerd. In een ander geval gaat het om een winkelstraat, een voorziening of een park dat van betekenis is voor een aantal wijken. Daarmee wordt 'de wijk' als eenheid van beheer ter discussie gesteld. Ik heb al aangegeven, dat ik dat, om een aantal redenen, niet zo erg vind; integendeel. Goede bereikbaarheid van voorzieningen vraagt om laagdrempeligheid en een bepaalde 'maaswijdte'. Dat hoeft niet noodzakelijk een deconcentratie naar 'de wijk' te betekenen. Postkantoren, bankfilialen en winkelvestigingen hebben een 'maaswijdte' die ook niet door wijkgrenzen wordt bepaald.

Slot

De lengte van deze besprekking geeft al aan, dat ik moeite heb met de voorstellen van de Denktank, maar dan vooral met de uitgangspunten die daaraan ten grondslag liggen. Ik wil me niet scharen in het kamp van de Geert Makken en de Herman Vuysjes die bij voortdurend roepen dat er maar eens een eind moet komen aan de softe tolerantie van een uit de hand gelopen multi-culturele verzorgingsstaat. Tege-

lijk vind ik, dat een aantal ideeën van de Denktank voorbijgaan aan de realiteit van het huidige, stedelijke leven. Waar zij naar integratie en samenhang zoeken, zie ik het probleem meer als het produktief maken van verschillen. De 'Makken' en de 'Vuysjes' beschouwen de wijk als een arena, de Denktank zet daarin een conferentietafel. Het beeld van de arena heeft me nooit aangesproken en in plaats van die ene ronde tafel per wijk, zie ik een heleboel tafeltjes overal in de stad staan.

Arnold Reijndorp

Hiermee is de discussie over wijkbeheer in STEIGER geopend. De redactie nodigt een ieder die dat wil uit een bijdrage te leveren.

Op school

Ouderparticipatie

Over ouderparticipatie is sinds het begin van de zeventiger jaren, toen het begrip zijn intrede deed in de onderwijswereld, veel geschreven. Schone doelstellingen op geduldig papier, aanbevelingen hoe het allemaal zou moeten, maar de praktijk van alle dag is taai. Met name in de zogenaamde onderwijsvoorrangsgebieden, waar vaak grote aantallen kinderen van buitenlandse ouders de scholen bevolken. Migranten dichten, sterker dan Nederlandse ouders doen, de leerkrachten veel gezag toe. De school moet maar uitmaken wat goed is voor het kind, is hun mening.

Mine de Laat, sinds ruim een jaar opbouwwerker onderwijs en werkgelegenheid bij de bewonersorganisatie Bospolder-Tussen-dijken en als zodanig lid van de projectgroep Van Duyl, geeft enkele voorbeelden van flauwe betrokkenheid van ouders. "Op ouderavonden is het wel voorgekomen dat een heel schoolteam rond de tafel zat met één man met een pet op. En op informatiemiddagen op school heeft iedereen wel oog voor de hapjes, maar de folders en ander lesmateriaal worden geen blik waardig gegund. Uiterst frustrerend allemaal voor de mensen die daar weken van voorbereiding in hebben zitten."

Mine voelt zich een beetje een buitenbeentje tussen haar collega-opbouwwerkers. "Er wordt mij vaak gevraagd, onderwijs zit daar opbouwwerk in? Vaak is de stadsvernieuwing het werkterrein van de opbouwwerker, maar Bospolder-Tussen-dijken heeft besloten ook prioriteit te geven aan onderwijs. Dat gebeurt in maar een paar wijken zo explicet in Rotterdam. Onderwijs is in feite belangrijker dan werkgelegenheid. Goed onderwijs is bepalend voor het welslagen van een mens."

Andere opzet

Mine kon zo aanschuiven bij het project Van Duyl, dat eind 1989 was opgestart en intussen de eerste vruchten heeft afgeworpen. Ouderavonden in een andere opzet mogen zich verheugen in een hogere opkomst dan voorheen. Mine: "Als opbouwwerker kan ik een aanvulling zijn op wat de school doet. Samen ideeën vor-

men over hoe ouderavonden interessant gemaakt kunnen worden. Bijvoorbeeld een video laten zien van kinderen in de klas. Dat is een aanleiding om ouders binnen te krijgen, want die vinden het leuk om hun kind in de klas te zien. De ouders kunnen dan gelijk kennis nemen van het thema 'spelen is leren' en wat er bijvoorbeeld aan taalonderwijs gegeven wordt." Groepen ouders spelen ook het spel 'Kent u uw wijk?' Bij foto's van voorzieningen moet de juiste tekst gezet worden en andersom. Welke instelling of organisatie zit er in dat gebouw? Voor wie is hij bedoeld? Met welke vragen kun je er terecht? "Migranten scheren vaak alles over één kam", aldus Mine. "Alle instellingen zijn voor hen hetzelfde. Tijdens het spel blijkt dan dat ze zich best wel interesseren voor wat er gebeurt in de wijk. Ook voor activiteiten op school."

Binnen Van Duyl hebben alle participanten hun eigen specifieke inbreng. De twee

migrantenopbouwworkers spannen zich, in samenwerking met kinderwerker, bewonersorganisatie en ouders in voor een groot intercultureel feest dat in juni moet plaatsvinden. In februari heeft een medewerker van het Onderwijsvoorrangsbied West (nu stichting De Meeuw) de verdere ontwikkeling van het project weer opgepakt. In juni 1991 hield afdeling West definitief op te bestaan en voor opvolging was niet gezorgd. "Belachelijk gewoon", vindt Mine nog steeds, "nog even en er was weer een schooljaar om geweest. En dat allemaal omdat een partij die een voortrekkersrol had gekregen opeens geen medeverantwoordelijkheid meer toonde. Het heeft een berg energie gekost om dat door te prikken. We hebben zelfs Gerard de Kleijn (projectbureau Sociale Vernieuwing, red.) ingeschakeld om de impasse te breken."

Aanjager

Met de terugkeer van De Meeuw als aanjager krijgt Van Duyl meer handen en voeten. Het coördinatorschap van de projectgroep wordt hersteld, de kinderwerker wordt voor vier uur betaald en het Educatief Wijkcentrum heeft geld gekregen voor een rapportage. Mine zelf stort zich op de problematiek rond schoolkeuze en keuze van vervolgonderwijs. "Er moet een draaiboek gemaakt worden voor activiteiten rond ouderbetrokkenheid. Daar is tot nu toe weinig van op schrift gesteld. Andere scholen kunnen later profiteren van zo'n draaiboek. Het is overdreven om iedere keer weer het wiel uit te vinden. Jammer alleen dat we geen gecombineerde kinderopvang en basiseducatie krijgen. De bedoeling was in het nieuwbu-

plan voor de Regenboogschool daarvoor ruimte te creëren. Gewoon een laag boven op de nieuwe school. Dat was een unieke kans geweest in Rotterdam om iets te gaan doen aan de achterstandssituatie van ouders en kinderen. De ouders onderwijs geven in hetzelfde gebouw als waar de grotere kinderen les hebben. En de allerkleinste in de kinderopvang. Vaak komen kinderen al met een achterstand op school omdat ze tot dan weinig in contact zijn geweest met andere kinderen. Iedereen was ook voor, maar heel lastig.... geen geld."

Aad van der Graaf

Het project Van Duyl is een initiatief van drie basisscholen (openbaar, katholiek en reformatorisch) gelegen in de zogenaamde Van Duyldriehoek in de wijk Tussendijken-Oost. In samenwerking met de bewonersorganisatie, het buurthuis BoTu en Stichting De Meeuw (onderwijsvoorrang) wordt gezocht naar methoden om onderwijskansen van kinderen te vergroten. Bij een inventarisatie van wensen en kritiek onder ouders kwamen de volgende kernproblemen naar voren:

- de relatie van ouders en school
- de keuze van de basisschool
- de keuze van vervolgonderwijs
- onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC).

De activiteiten die tot nu toe ontplooid zijn:
- een open inloopprogramma (knutselinstuitje) voor kinderen na schooltijd naast een meer projectmatige aanpak (maken kinderkrant)
- programma's voor ouders van kinderen van de groepen 1 en 2 gevolgd door 3 en 4 (bezoek aan klas, aandacht voor taalonderwijs, mogelijke bijdrage van de ouders)
- programma's voor ouders van kinderen van één nationaliteit (onder meer het spel "kent u uw wijk?")

Mine de Laat

"DAN VERKOOPEN WE TOCH DE BOOT..."

Boven dit verhaal had 'Het succes van de Croosboot' kunnen staan of: 'Vrijwilligers maken het onmogelijke mogelijk'. In het eerste geval was er daarna een prachtig promotieverhaal gevuld over de 'natuurlijkste rondvaart van heel de Rijnmond'; in het tweede geval was er een Rotterdamse sprookje verteld over een groep vrijwilligers die met veel storm en tegenwind toch hun droom wisten waar te maken: een eigen rondvaartbedrijf. Die verhalen zijn echter al geschreven. Onbeantwoord tot nu toe bleef alleen nog de vraag hoe je zo'n vrijwilligersproject ook organisatorisch en financieel draaiende kunt houden.

Mariëtte Lusse weet het antwoord op die vraag. Na een aantal jaren als sociaal begeleider en opbouwwerker te hebben gewerkt, kwam ze januari 1991 in dienst bij het Stedelijk Bureau Ander Werk, als coördinator van het project de Croosboot (zie kader). In een jaar tijd moest er een stevig fundament worden gelegd onder het werk dat de vrijwilligers al hadden verzet. Een uitdaging, vond Mariëtte, alhoewel ze toen nog niet helemaal kon overzien waar ze aan begon. "Het ging ook

allemaal zo razendsnel met de Croosboot. Bij mijn eerste gesprek was er net sprake van om een derde boot aan te schaffen, en toen ik er kwam was die er ook al. Eigenlijk schrok ik daar wel van: twee boten vond ik nog te overzien, maar met drie werd het al een echt bedrijf. Een bedrijf dat tot dan toe door de vrijwilligers op pure kracht was gedraaid, met een houding van: doordouwen, dan komen we er wel."

"Dick Aay, de voorzitter van de stichting, was een van de weinigen met verstand van zaken, maar hij kon natuurlijk niet alles tegelijk. Het is ook geen kleinigheid: met een groep van zo'n twintig vrijwilligers vier dagen in de week twee vaarten draaien en twee dagen in de week zelfs drie vaarten op een dag. Eén keer in de maand was er een vrijwilligersvergadering waarop concrete werkafspraken werden gemaakt en verder niet. Op zich ging dat goed, maar er moest iets bij. Er moest een uitgebreid bestuur komen dat bijvoorbeeld kon beslissen of en wanneer er een boot bij zou kunnen komen, dat keuzes zou kunnen maken én er moest een sterke financiële basis voor het project komen. Dat was mijn pakkie-an."

Vrijkaartje

Mariëtte begon met een campagne om meer vrijwilligers binnen te krijgen. "Het gebrek aan mensen blijft altijd het zwakke punt. Zeker met een project als de Croosboot. Je kunt niet zomaar iedereen meenemen. Mensen moeten ervaring hebben, bijvoorbeeld als schipper of in de horeca, en dan moet het ook nog eens met elkaar klikken, anders red je het niet onder zo'n grote werkdruk. Het vinden van goede vrijwilligers is aardig gelukt, alleen zijn er nog steeds te weinig om af en toe eens een dag vrij te kunnen nemen. Terwijl je dat als vrijwilliger toch ook nodig hebt."

Tegelijkertijd moest er geld komen om onder andere de derde boot te kunnen financieren. Daarvoor lag er al een idee. "Het SBAW had een aandelencampagne opgezet. Belangstellenden zouden voor 100 gulden een aandeel kunnen kopen in de Croosboot. Na tien jaar zouden ze dat geld terugkrijgen en in de tussentijd zouden ze ieder jaar kunnen rekenen op een vriekaartje. Om die campagne met succes van start te kunnen laten gaan, moest er eerst een comité van aanbeveling worden gevormd. Dat lukte, we kregen zelfs Ruud Lubbers zo ver om er zitting in te nemen. Daarna konden we de publiciteit ervoor gaan verzorgen."

Waterdicht

Dankzij de bekende namen in het comité - naast Lubbers bijvoorbeeld ook directeur Laman van de Gemeentelijke Sociale Dienst, Nico Haasbroek van Radio Rijnmond en wethouder Linthorst van Ruimtelijke Ordening en Economische Ontwikkeling in Rotterdam, stroomde het geld al gauw binnen. Daarnaast waren er al de subsidies en de inkomsten uit de rondvaarten en de verhuur. "Als je met zoveel geld omgaat, moet je boekhouding goed in orde zijn. Daar was echter tot dan toe weinig aan gedaan. Een vrijwilliger is weken lang bezig geweest met bonnen plakken en BTW uitrekenen. Vervolgens konden we een boekhoudkantoor het verder laten uitzoeken. Daarna ging het veel beter: er was weliswaar nog steeds geen waterdicht systeem, maar we hadden in ieder geval een beter overzicht van de inkomsten en de uitgaven."

Het afgelopen seizoen verliep zo goed voor de stichting dat de bank wilde meewerken aan de financiering van de derde boot.

"Dat was al reden tot vreugde. Een extra opsteker was nog de Marga Klompéprijs van 5000 gulden die de Croosboot eind vorig jaar kreeg. De waardering die blijkt uit zo'n prijs, uit het vertrouwen van een bank en uit het enthousiasme van de passagiers, is het enige dat de vrijwilligers terug krijgen voor al hun inspanningen. Er is al vaak geroepen dat ze binnenkort een salaris kunnen verdienen bij de Croosboot, maar tot nu toe is dat nooit gebeurd. Dat kost immers enorm veel geld en als je een paar mensen wilt betalen, wie gaan er dan voor? Binnenkort wordt er wel iemand via de banenpool aangenomen om het dagelijkse kantoorwerk te doen. Voor de organisatie is dat de eerste door hen zelf betaalde persoon! Tot nu toe is altijd volgehouden dat er niemand betaald kon worden, want hoe verkoop je dat aan mensen die al jarenlang tachtig uur in de week voor niets werken? Maar gelukkig zien ze nu in dat het niet anders kan."

Trots

Ook wordt volgens Mariëtte nu ingezien dat er mensen nodig zijn met bedrijfsmatige en financiële ervaring om het beleid te kunnen bepalen. Er is een nieuw bestuur dat, in overleg met de vrijwilligers, de belangrijkste beslissingen neemt. Ook kijken ze al naar de toekomst: of het project op de lange termijn haalbaar blijft. "De schulden zijn voor een groot deel weggewerkt, maar er is nog steeds geen echte stabiele basis. Voor de grap zeiden we weleens tegen elkaar: 'Anders verkopen we toch gewoon de boot, als we het niet reden.' Maar ik denk dat mensen dat echt met pijn in hun hart zouden doen, zo trots zijn ze op wat ze tot nu toe hebben bereikt. En terecht."

Een haalbaarheidsonderzoek moet nu uitwijzen wat de Croosboot kan doen om te zorgen voor vaste inkomsten. "De boot vaker verhuren bijvoorbeeld en tochten voor speciale groepen organiseren", noemt Mariëtte als een van de mogelijkheden voor de toekomst.

Met die toekomstplannen heeft ze verder echter geen bemoeienis. Haar plaats is ingenomen door 'iemand met wat meer financieel inzicht', zoals ze het zelf omschrijft. "Zij gaat vrijwilligers opleiden om na een jaar alleen door te kunnen gaan. Daarnaast gaat ze op pad om bijvoorbeeld afspraken te maken met bedrijven. De Croosboot betekent voor heel wat mensen langs de route namelijk extra omzet, waar de vrijwilligers nu niets van terug zien. Dat soort dingen doen, ligt niet op mijn terrein, dat is ook geen opbouwwerk meer."

Vrijwilligers ondersteunen bij het uitvoeren van hun eigen plannen, zoals ze bij de Croosboot heeft gedaan, is volgens Mariëtte het échte opbouwwerk. "Bij bewonersorganisaties gaat het veel te vaak zo dat de betaalde krachten het werk van de vrijwilligers overnemen en zich met de uitvoering gaan bezighouden. Bij de Croosboot kreeg ik daar de kans niet voor en dat wilde ik ook niet. Zij deden het op eigen kracht al goed, er was alleen iemand nodig om achter de schermen wat zaken te regelen zodat zij hun werk nog beter konden doen."

Yvonne Koop

Het idee voor rondvaarten op de Rotte lag al jaren bij het wijkorgaan Crooswijk in de kast. Op een gegeven moment werd aan vrijwilliger Dick Aay gevraagd om er iets mee te doen. Na een paar proeftochten in 1986 duurde het tot 1989 voordat de Croosboot echt van start kon gaan. Eerst nog met steun van het Stedelijk Bureau Ander Werk en voor proefperiode van een jaar. Het liep echter zo goed dat de vrijwilligers na het eerste jaar genoeg geld overhielden om de Croosboot te kunnen kopen. In 1990 werd de tweede boot aangekocht en in 1991 kwam er een derde bij.

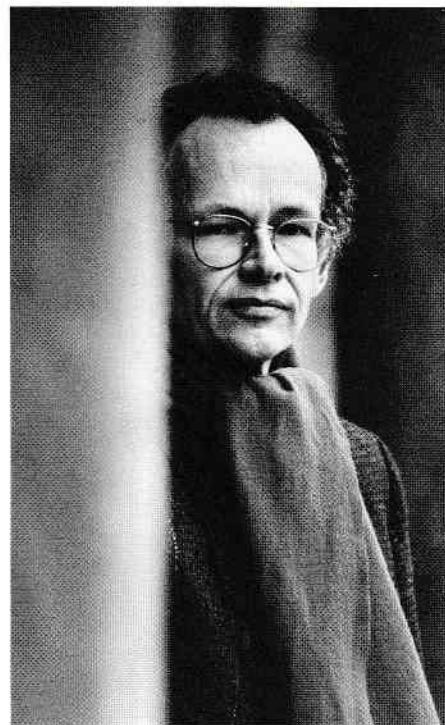

INDIVIDUALISERING, PARTICIPATIE EN BEWONERSORGANISATIE

Op 10 oktober vorig jaar hield Gerard de Kleijn, projectleider Sociale Vernieuwing, op een conferentie over ondersteuning van belangenbehartiging van ouderen het participatiebeleid van de gemeente Rotterdam tegen het licht. Centraal daarin staat de erkenning van één bewonersorganisatie per wijk, met de daarvan verbonde middelen voor professionele ondersteuning.

Biedt dit beleid voldoende ruimte voor categorale initiatieven van allerlei soort? De Kleijn bepleit een andere manier van financiering van bewonersondersteuning. 'Een adres voor ondersteuning in elke wijk. Op dit adres werken professionele krachten. Initiatiefnemers in de wijk kunnen een beroep doen op dit adres voor organisatorische of financiële of inhoudelijke ondersteuning. Zowel straatgroepen als huurdersverenigingen, bewonersorganisaties, actiegroepen, vrouwenplatforms, ouderenplatforms kunnen een beroep doen op ondersteuning'.

Hans Weterman (oud directeur van de Sociale Academie Rotterdam), actief in een bewonersorganisatie èn in een organisatie van ouderen reageert. Weterman bepleit de ontwikkeling van de bewonersorganisatie tot steunpunt voor participatie in de wijk. Veel bewoners identificeren zich niet met een bewonersorganisatie die allerlei bevoegdheden opeist of alleen representatief van de wijk wil zijn. 'Maar zo treedt onze bewonersorganisatie niet op. We proberen de omslag te maken en het accent te leggen op het mobiliseren van bewoners voor het leefbaar maken van de wijk, en een losse bundeling te worden van allerlei actieve krachten'.

Gerard de Kleijn Foto Ben Wind

En de identiteit kan opgehangen worden aan zeer diverse referentiekaders. Je hoort wel zeggen: Ik ben WAO'er; en dan staat er dus iemand voor je die zichzelf beschrijft en beleeft naar een arrangement van de verzorgingsstaat. En misschien neemt deze man of vrouw deel aan een WAO Platform en doet het weinig ter zake welke politieke of religieuze achtergronden in dat platform verzameld zijn. De mensen verenigen zich op de titel van de WAO.

En precies zo hoor je wel zeggen: ik ben bijstandsmoeder, ook een (armzalige) manier om je identiteit uit te drukken.

Sommigen verwijzen naar hun sexuele geaardheid. 'Ik ben homo' en ze verzamelen zich in de homobeweging. Ziekte is eveneens een basis voor groepsvorming. De patiëntenbeweging is toch grotendeels gesplitst naar de klachten die men heeft. Hartpatiënten aller Nederlanden verzamelt u, want dan we vliegen naar Amerika. Anderen laten zich op hun huidskleur voorstaan en verzamelen zich in een Surinaamse zelforganisatie of een Turkse vereniging. En leeftijd is ook zo'n onderscheidend kenmerk. Ik ben een 65 plusser. U ziet ze voor u bij Centraal Station op de dagen dat het vrij reizen is. Om 9.00 uur is het dan dringen geblazen.

'In elke wijk een adres voor ondersteuning'

Er is een tijd geweest dat mensen hun identiteit ontleenden aan het kerkgenootschap of de politieke partij waartoe zij behoorden. Dat leverde een totaalpakket op. Je was bijvoorbeeld gereformeerd. En dan stemde je automatisch ARP. Dan woonde je in een woning van de protestants christelijke woningbouwvereniging Patrimonium. En dan gingen je kinderen zonder mankeren naar de Johannes Calvijnsschool, de school met de bijbel. Als er twee schoenmakers in de straat waren, ging je naar de christelijke schoenmaker. En als je kinderen gingen studeren, was dat aan de Vrije Universiteit. Je was gereformeerd en dat bepaalde de inrichting van je leven en de keuze van je relaties en organisatieverbanden. Of je was socialist en stemde PvdA en dan was je lid van de FNV en betaalde je contributie aan de VARA. Aan de rode familie ontleende je je identiteit, je maatschappelijk bewustzijn, je vrienden.

Individualisering

Die tijd is definitief voorbij. De meeste mensen kiezen geen totaalpakket meer, maar kiezen onderdelen; modules.

In z'n algemeenheid noemen we dit het proces van individualisering. Grote maatschappelijk bewegingen na de Tweede Wereldoorlog hebben dit proces versneld. De vrouwenbeweging, de vredesbeweging en milieubeweging organiseerden mensen op geheel andere basis dan gebruikelijk. En uiteindelijk is een partij als de CPN ook verscheurd geraakt door het conflict tussen de traditionele zuil binnen de arbeidersbeweging en de openheid en eigenwijsheid van de vrouwenbeweging en vredesbeweging.

En of je nou gelukkig bent of niet met dat proces van individualisering, het zet door. De mondigheid van mensen neemt toe. Het onderwijs wordt al aangepast aan het module denken. Leerlingen stellen zelf hun pakketten samen. En ook op de televisie is dagelijks een keuze te maken tussen 20 kanalen. Eén druk op de knop en je zit middenin een onnozale talk-show. Eén druk op de knop en je zit in een grimige oorlogssituatie in Joegoslavië.

Opvallend aan het proces van individualisering is dat keuzes steeds tijdelijker wor-

den. Mensen kiezen voor breuken in de weg van de wieg tot het graf. Breuken in hun persoonlijke leven, ze scheiden één of tweemaal en vinden een nieuw partner. Ze delen intimiteit met meerdere personen.

Ook breuken in de carrière. Sommige mannen kiezen voor het bestaan van huisman en hangen hun professionele ambities aan de wilgen. Anderen zeggen hun baan op en beginnen een wereldreis, of vragen een jaar time-out om eens iets heel anders te doen. En ook breuken in de levensstijl. Hoe vaak komt tegenwoordig niet voor dat mensen op latere leeftijd een heel andere kant inslaan, zich gaan verdiepen in de kunst, muziek gaan maken of een cursus computerkunde gaan doen. 'Anders ouder worden'. De voorspelbaarheid van de levensloop is enorm afgenomen.

Het zijn sterke mensen die de weelde van individualisering kunnen dragen en die de grenzen erkennen. Want er zijn grenzen. Grenzen van moraliteit, van ethiek, van geweten, van sociaal denken; of hoe het ook wilt noemen. En hoe kom je aan die erkenning van grenzen, wanneer de partij of de kerk of je ouders het niet meer voorzeggen?

Sociale Vernieuwing

Deze ontwikkelingen en deze vragen vormen mede de achtergrond van sociale vernieuwing. De vraag is: wat bindt ons nog in de toekomst? Welke minimale normen en waarden moeten nageleefd worden om de samenleving kwaliteit te geven? De vraag is alleen interessant, als we kiezen voor een samenleving, waar:

- niet 'het recht van de sterkste geldt';
- niet 'het ieder voor zich en god voor ons allen geldt'.

Dat is nog negatief geformuleerd. Waar kiezen we positief voor?

Ik zou zeggen voor een samenleving, waar:

- de overheid de burgers in een gelijke kanssituatie brengt;
  - de burgers zich voor elkaar inzetten.
- Ik formuleer dit op deze manier om duidelijk te maken dat de overheid wel gelijke kansen moet creëren, maar dat de deelnemers aan de samenleving zelf verantwoordelijk zijn om die kans te grijpen. Grijpen ze de kans niet, dan hebben ze geen recht op verdere overheidssteun.

De inzet van burgers voor elkaar en met elkaar is één van de drie hoeken in de Rotterdamse driehoek van sociale vernieuwing. De invalshoek van de zeggenschap. De andere twee invalshoeken zijn: het integratiebeleid, het voorrangsbeleid, het gelijke kansen beleid, het vernieuwde achterstandsbeleid.

Derde invalshoek is die van een totaal andere manier van werken in de bureaucratie, met de trefwoorden: activering, maatwerk, preventie, samenwerking.

Deze drie invalshoeken hangen samen. Ik beperk me hier verder tot de eerste invalshoek, de zeggenschap van de burger.

Participatiebeleid

De toenemende individualisering zet het participatiebeleid van de gemeente Rotterdam onder grote druk. In dat participatiebeleid staat de positie van de ene bewonersorganisatie per wijk centraal. Dat participatiebeleid is in de jaren zeventig ontstaan, geformuleerd en afgedwongen in de stadsvernieuwingswijken. Voor de gemeentelijke overheid ook heel overzichtelijk, want het maatschappelijk protest in de oude wijken kreeg een gezicht en een adres. Er kon onderhandeld worden. En zo ontstond het Rotterdamse coalitie-model, niet overdreven om te zeggen dat dit wereldberoemd is. Met het coalitiemodel zijn grote maatschappelijke successen geboekt. Het functioneerde voor vele wijkbewoners als integratiekader en daar zijn we in de sociale vernieuwing naar op zoek, integratiekaders.

Toch moet ook de vraag gesteld worden of dat participatiebeleid wel is opgewassen tegen de eisen van de jaren negentig. Ik meen van niet. Vele bewoners van Rotterdam laten zich niet opluiten in hun wijk, identificeren zich niet met de wijkgebonden bewonersorganisatie. En toch willen ze maatschappelijk actief zijn, mee-doen in de participatiemaatschappij. Niet alleen met een produktieve bijdrage in de werksituatie, maar ook een maatschappelijke bijdrage in hun vrije tijd. Soms organiseren ze zich categorial; denk aan de genoemde Surinaamse, Turkse, Marokkaanse, Kaap Verdische, enz., zelforganisaties. Daar hebben we er tientallen van in Rotterdam. Zonder uitzondering vinden ze dat ze moeilijk aan de bak komen,

omdat het Rotterdamse participatiebeleid zo sterk gericht is op de wijkgebonden bewonersorganisaties.

Soms organiseren ze zich naar sexe; denk aan de vrouwenplatforms in Hoogvliet en Kralingen/Crooswijk. En soms organiseren ze zich naar leeftijd. Daar hebben we het vandaag over: Is een ouderenplatform in Alexanderpolder wenselijk?

Mijn antwoord is: als de ouderen dat wenselijk vinden, is het wenselijk. De overheid of de projectleider sociale vernieuwing maakt dat niet uit. Dat maken de mensen zelf uit. De overheid vind maatschappelijke beweging, maatschappelijke actie, maatschappelijke participatie belangrijk, de vorm waarin behoort tot de soevereine keus van de burgers.

En de overheid moet zich daarbij aanpassen in plaats van andersom. Dat is bevorderlijk voor een levendige, lokale democratie. En dan moet de overheid niet te benauwd zijn over continuïteit of representativiteit van dergelijke groepen. Laten gekozen bestuurders zich zorgen maken over de representativiteit van hun eigen politieke partij.

Bewonersondersteuning

Hierover doordenkend kom ik op een heel ander manier van financiering van bewonersondersteuning uit dan we gewend zijn.

We mogen ons in Rotterdam gelukkig prijzen met een uitstekende infrastructuur voor bewonersondersteuning, georganiseerd door het Rio. Aan het werk van het Rio wil ik hier niets af doen. Het Rio helpt mee de fragiele verbanden die er nog zijn in de oude wijken intact te houden en te versterken. U zult mij dus niet horen zeggen dat de werkwijze van het Rio achterhaald is. Voor sociale vernieu-

wing is het professionele opbouwwerk onmisbaar. Moderne opbouwworkers bedoel ik dan, die bereid zijn in opdracht van de mensen zelf te werken en daarbij hun beroepscode niet vergeten. Geen loopjongens, professionals.

Ik stel ter discussie of de werkwijze van de lokale overheid niet achterhaald is. Mijn stelling is dat we naar verhouding veel te weinig doen aan ondersteuning van categorale, of issue gebonden, of sexe gebonden, of leeftijdsgebonden initiatieven.

Snel opkomende initiatieven kunnen zelden bescheiden ondersteund worden. De wijkwelzijnsbudgetten liggen voor 99% vast. Ze zijn niet te laag, ze zijn te gefixeerd, niet flexibel genoeg.

Ik pleit voor een andere manier van financiering. Mijn beeld voor de jaren negentig is dat er in elke wijk een adres voor ondersteuning is. Op dit adres werken professionele krachten. Initiatieven in de wijk kunnen een beroep doen op dit adres voor organisatorische of financiële of inhoudelijke ondersteuning.

En denk bij ondersteuning niet te gauw aan mooie centra, nieuwe winkels. Een huiskamer kan ook dienen als centrum voor belangenbehartiging. En vaak beter. En wanneer de 'competente senioren' hun zin hebben gekregen en de actie inzakt, dan is dat niet dramatisch. Zoek de ondersteuning dus ook in koffiezetterapparaten en onkostenvergoedingen.

Zowel straatgroepen als huurdersverenigingen, bewonersorganisatie, actiegroepen, vrouwenplatforms, ouderenplatforms kunnen een beroep doen op ondersteuning. De professionals verdelen de capaciteit en leggen daarover achteraf verantwoording af aan de deelgemeenteraad.

De deelgemeenteraad betaalt het steunpunt naar mate van maatschappelijke actie. Als er weinig maatschappelijke actie is, wordt die niet geforceerd of kunstmatig opgeroepen.

De deelgemeenteraad zelf is verantwoordelijk voor het organiseren van inspraak en publiek debat. Alleen de deelgemeenteraad kan rekening houden met de diversiteit aan belangen en inzichten in het gebied. Dat moet je niet overlaten aan een bewonersorganisatie. Die komt onherroepelijk in een onmogelijke situatie.

Die deelgemeenteraad mag zich ook niet beperken tot contacten met het professionele steunpunt. Dat steunpunt is geen spreekbuis. De deelgemeente onderhoudt rechtstreeks contacten uit al die verschillende groepen en groepjes. Voorzover gewenst. Want die zelforganisatie zullen niet allemaal een beroep doen op de (deel)gemeente, die doppen hun eigen boontjes.

Hoe verhoudt zich dit alles nu tot de nadruk op algemeen beleid in plaats van ca-

tegoraal beleid? Ik kan dat kort zeggen. De overheid creëert algemene voorzieningen. Langs welke lijnen de onderdanen zich organiseren, dat moeten de onderdanen zelf weten.

Ik geloof niet dat een deelgemeenteraad een homo emancipatiebeleid hoeft te voeren laat dat toch aan de homo's over. En als ze ondersteuning nodig hebben of een fax willen aanschaffen, doe dat dan uit overwegingen van maatschappelijke mobilisatie en niet gebaseerd op een inhoudelijke nota over homo emancipatie. Hetzelfde gaat op voor de waarde van 'het behoud van eigen identiteit'. De overheid voert een integratiebeleid en de burgers mogen proberen hun identiteit te bewaren, whatever it is, in ieder geval geen overheidstaak.

Emancipatie en beleving van culturele identiteit is iets van de mensen zelf. Daar hoeft de overheid geen nota, loket of subsidieregeling voor te ontwerpen.

Laten we de komende jaren hierover praten. En, 'nieuw voor oud', laten we bespreekbaar maken om middelen voor categorale tweedelijsorganisaties te verschuiven naar eerstelijsorganisaties. Van notaschrijvers naar doeners. En laten we bespreekbaar maken om de middelen voor bewonersorganisaties algemener in te zetten voor wijkgebonden initiatieven.

Gerard de Kleijn

'Bewonersorganisatie versus wijksteunpunt?'

Het interessante betoog van Gerard de Kleijn over 'individualisering, participatie en bewonersondersteuning' heeft een voor mij opmerkelijke en betwistbare toespitsing als het gaat om de positie van bewonersorganisaties. De steeds toenemende individualisering, aldus de Kleijn, zet ook 'het participatiebeleid van de gemeente Rotterdam onder grote druk. In het participatiebeleid staat de positie van de ene bewonersorganisatie per wijk centraal. Dat participatiebeleid is in de jaren zeventig ontstaan, geformuleerd en afgewongen in de stadsvernieuwingswijken. Zo ontstond het Rotterdamse coalitiemodel niet overbodig te zeggen dat dit wereldberoemd is'.

Dat laatste merkte ik zelf toen ik met wat andere leden van de commissie Sociale Vernieuwing (de commissie Idenburg) in Berlijn op zoek was naar ervaringen, die voor ons in Rotterdam van belang zouden kunnen zijn. Men stond daar verbaasd. Wij hadden toch ons 'Rotterdamse model'. Wij werden uitgenodigd om hen daarover te onderwijzen in plaats van hulp te gaan zoeken.

Toch deden we dat laatste niet voor niets. Het strak georganiseerde stadsvernieuwingssmodel vertoonde voor ons duidelijke scheuren. Ook de overgang van stadsvernieuwing naar wat men (met een lelijk, boekhoudkundig woord) 'wijkbeheer' is gaan noemen, zit klaarblijkelijk niet zo lekker. En de positie van de bewonersorganisatie in de vijftig wijken van Rotterdam wordt daarin duidelijk verzwakt. Er vindt een culturomslag plaats, die hun betekenis relativeert, hen tot de befaamde 'remmers in vaste dienst' maakt, wanneer ze niet mee weten te

gaan in deze beweging, mogelijkerwijze hen op den duur zal doen verdwijnen. Dat lijkt ook de conclusie te zijn van de Denktank Wijkbeheer met haar vele behartigingswaardige wenken naar bewoners, sociaal cultureel- en opbouwwerk, deelgemeente en bewonersorganisaties. De slotwoorden van deze werkgroep (waarvan Gerard de Kleijn voorzitter was) luiden: 'De Denktank voorziet een ontwikkeling waarbij de bewonersondersteuning exclusief gekoppeld aan de bewonersorganisatie, wordt omgevormd tot een professioneel steunpunt voor participatie in de wijk. Meerdere initiatieven van onderop zullen een beroep doen op zo'n professioneel steunpunt.' (Denkend over wijkbeheer, jan.1992, p.35). Mijn stellingname, voor de helderheid even lapidair geformuleerd, zou daarentegen luiden: durf te wedden op een ontwikkeling, waarbij de bewonersorganisatie, professioneel ondersteund, zich weet om te vormen tot steunpunt voor participatie in de wijk.

Relativering van de betekenis van de wijk. Mijn eerste reactie op de conferentie zelf was: deze stellingname van onze projectleider gaat leiden tot onnodige en schadelijke verdubbelingen. Bewonersorganisaties zullen niet zomaar wijken, daarnaast ontstaan rivaliserende wijksteunpunten, jammer!

Nu ik alles op schrift zie, kan ik in tweede instantie meer beredeneerd reageren. Gerard stelt zich de vraag of het bekende Rotterdamse participatiebeleid wel opgewassen zal zijn tegen de eisen van de jaren negentig met hun versterkte tendensen naar individualisering. 'Veel

bewoners van Rotterdam laten zich niet afsluiten in hun wijk, identificeren zich niet met de wijkgebonden bewonersorganisatie'.

Hier sta ik even stil, omdat twee zaken nu wel wat al te snel met elkaar verbonden worden. De eerste stelling richt zich tegen het heimwee naar de buurt als leefgemeenschap. Ik deel dit verzet tegen een willen terugkeren naar oude situaties met hun voor- maar ook met hun nadelen. Maar de consequentie is een relativering van elke wijkgerichte aanpak of het nu gaat om een wijksteunpunt of om een bewonersorganisatie. De redenering schiet over haar doel heen. Op den duur gaat ze heel het deelgemeentelijk bestel aantasten en zelfs alle bemoeienis op lokale basis.

De stelling moet m.i. ook zelf gerelateerd worden. Sinds ik terug ben in Rotterdam heb ik ervaren hoe een gezamenlijk belang binnen een kleine groep bewoners kan leiden tot breder straatoverleg, interesse in de buurt, wijkbetrokkenheid (in mijn geval in de Provenierswijk) en deelname aan het beleid van de deelgemeente (Deelgemeente Noord).

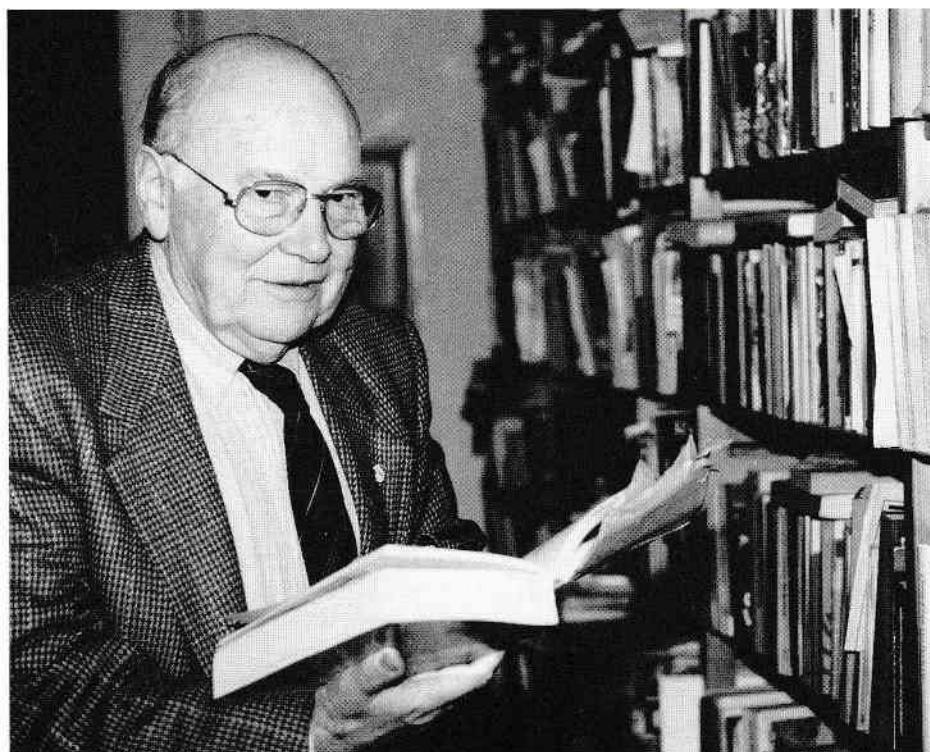
Niet natuurlijk als het één en al van mijn bedrijvigheid maar toch wel als reële factor daarbinnen.

Zo zal het ook anderen vergaan, denk ik. Ook Gerard zelf. Want hij verzamelde bijvoorbeeld een hele denktank van 16 betrokkenen om zich heen rond alles wat te maken heeft met wijkbeheer.

Einde van de bewonersorganisatie?

Vele bewoners van Rotterdam willen 'maatschappelijk actief zijn, meedoen in de participatie maatschappij', ook op wijkniveau (mag ik nu toevoegen). Gerard haalt als voorbeelden zelforganisaties van etnische groepen aan, categoriale verbanden naar sexe ('vrouwenplatforms in Hoogvliet en Kralingen/Crooswijk') of naar leeftijd (ouderenplatforms in Alexanderpolder, waar het op 10 oktober overging). Daarover stelt hij: 'deze mensen identificeren zich niet met de wijkgebonden bewonersorganisatie'. Omdat ze wijkgebonden is? Dat komt ook voor, maar het past, zoals ik zo juist betoogde, niet in een redenering, die moet leiden tot een wijksteunpunt.

Het zijn overigens, ten dele, wel degelijk bewegingen en initiatieven, die zich oppellen op wijkniveau. Ik ervaar zelf, in de Provenierswijk, dat ze zich inderdaad niet zo maar identificeren met een bewonersorganisatie, zeker niet wanneer die allerlei bevoegdheden zou opeisen of alleen representatief voor de wijk wil zijn. Maar zo treedt onze bewonersorganisatie, ondersteund door het, ook door Gerard geprezen, opbouwwerk (met name dan in de persoon van de opbouwwerkster) niet op. We proberen de omslag te maken, niet meer uitsluitend onze rechten te clai-

Hans Weterman

men binnen de wat verbureaucratiseerde projectbureausfeer het accent te leggen op het mobiliseren van de bewoners om de wijk leefbaar en schoon te maken (en te houden), een losse bundeling te worden van allerlei actieve krachten ten nutte van wijkbeheer. Ik verwacht dat we zo, als bewonersorganisatie, zelf kunnen uitgroeien tot een steunpunt voor wijkparticipatie.

Financiële aspecten

Een laatste concretisering. Gerard stelt recht dat lokale overheden 'naar verhouding veel te weinig doen aan ondersteuning van categoriale, of issuegebonden of leeftijdsgebonden initiatieven. Snel opkomende initiatieven kunnen zelden, bescheiden, ondersteund worden. De wijkwelzijnsbudgetten liggen voor 99% vast. Ze zijn niet te laag, ze zijn te gefixeerd, niet flexibel genoeg.'

Dat is me uit het hart gegrepen, één van de zaken die we in de commissie Idenburg sterk wilden ondersteunen. Het moet dus inderdaad anders. Gerard stelt dan: 'Ik pleit voor een andere manier van financiering. Mijn beeld van de jaren negentig is dat er in elke wijk een adres voor ondersteuning is'. Ik vraag hem op mijn beurt dan weer: waarom pleit je er niet voor, dat de bewonersorganisatie zo'n ondersteuningspunt wordt? Beiden zijn we het er over eens, dat de deelgemeente uiteindelijk politiek verantwoordelijk blijft en dat de deelgemeenteraad zelf ook verantwoordelijk blijft voor het organiseren van inspraak en publiek debat. 'Alleen de deelgemeenteraad kan rekening houden met de diversiteit aan be-

langen en inzichten in het gebied. Dat moet je niet overlaten aan een bewonersorganisatie' noch (voeg ik ongetwijfeld met zijn instemming toe) aan welk wijksteunpunt ook. Daar ligt het verschil dus niet.

Het verschil zit in de vraag: kunnen bewonersorganisaties (mèt hun verleden) een andere verhouding vinden tot het bestuur van de deelgemeente èn van van onder opkomende initiatieven? Gerard lijkt daar uiteindelijk weinig in te zien, ik wed er op.

Maar misschien Gerard zelf toch ook nog een beetje. want elders zegt hij: 'Elke bewonersorganisatie die meedoet aan wijkbeheer kan over f 20.000,- beschikken. En we zijn niet bang voor misbruik....' (De Lijn, juni 1991).

Iedereen werft om dat éne loket, dat éne steunpunt in de wijk. Het zal, ook zonder nieuwe kandidaten, wel een netwerk blijven. Hopelijk met wat samenhang en samenklank.

Hans Weterman

WIJKANALYSE

Een blik in de keuken van bewonersorganisatie Bospolder-Tussendijken

De bewonersorganisatie Bospolder-Tussendijken heeft vorig jaar een pas op de plaats gemaakt. Bewoners en beroepskrachten hebben zich intensief ingezet om een scherp beeld te krijgen van wat er onder de wijkbewoners leeft, wat hun problemen zijn en wat ze leuk vinden aan de wijk. Dit alles met als doel conclusies te trekken over waar de bewonersorganisatie zich voor moet gaan inzetten. Nel ten Boden en Peter Meijer doen verslag van een gesprek dat zij hadden met Martien Schravesande over hoe de wijkanalyse is aangepakt en wat het aan inzichten heeft opgeleverd. Martien is al jaren actief als vrijwilliger in Bospolder, de laatste jaren als voorzitter van de bewonersorganisatie.

Volgens Martien waren er verschillende redenen om de 'waan van de dag' even langs de kant te zetten. Men was toe aan enige bezinning: "Al enige tijd gaf een aantal bewoners binnen de organisatie aan onvrede te hebben met hoe het toe ging in de wijk. Mensen die zich al jaren ingezet hadden, geloofden er niet meer in. De uitkomsten van de westwijkendiscussie sloten hierop aan. Ondanks alle inzet en ondanks de materiële verbeteringen die de stadsvernieuwing heeft teweeg gebracht, glipt de groeiende verpaupering je tussen de vingers door. Veel bewoners zitten in de problemen, er is armoe-

de, de woonomgeving ziet er niet uit, kinderen kunnen zich moeilijk ontplooien, veel mensen zijn werkloos en er zijn spanningen tussen bevolkingsgroepen.

We waren lange tijd te overtuigd van onze aanpak, om dit onder ogen te zien. Stadsvernieuwing was voor ons een breed begrip. We werkten niet alleen aan verbetering van de woningen, maar deden ook iets aan de stedebouwkundige structuur, er moest meer licht en ruimte komen. Tegelijkertijd zorgden we er voor dat er meer voorzieningen kwamen en werden er nieuwe scholen gebouwd. Naast de aandacht voor materiële verbeteringen, hadden we ook aandacht voor migranten, werklozen en jongeren en deden we projecten met scholen en voorzieningen.

Ondanks onze brede inzet ontstond er een gevoel van ontgoocheling. Natuurlijk waren er altijd al mensen die kankerden. Maar steeds vaker gaven bewoners aan dat ze het niet meer zagen zitten. 'Waar ben je nou mee bezig...?', werd er gevraagd. En dan zei je dat er eerst een periode zou komen waarin het een rotzooi zou worden, maar dat het daarna beter zou worden. Maar dat hou je niet eindeloos vol.... Langzamerhand voel je dat je je aan het verwijderen bent van mensen die altijd dicht bij de organisatie stonden of er deel van hadden uitgemaakt."

Daarbij kwam dat er zich in een hoog tempo allerlei veranderingen op de bewonersorganisatie afkwamen. Net als andere wijken in West kreeg Bospolder te maken met stagnatie in de stadsvernieuwing, kreeg de woningbouwcorporatie meer invloed, gingen diensten reorganiseren, kwam er een beheerorganisatie en werd bekend dat er in de nabije toekomst een

deelgemeente in West zou komen. Kortom: veel bekende overlegorganen verdwenen, verhoudingen veranderden en de bewonersorganisatie moest zich dus opnieuw oriënteren op de toekomst.

"Als bewonersorganisatie kwamen we in een moeilijke periode terecht", zegt Martien. "We wilden als bewoners het roer omgooien maar wisten niet precies hoe dat moest gebeuren. Voor beroepskrachten was dat helemaal moeilijk. Die hebben altijd hard gewerkt en lieten moeilijk de oude werkwijze los. Daarbij kwam dat een aantal beroepskrachten die bij ons werkten weggingen. Nieuwe mensen, kennen de wijk nog niet, moesten nog ingewerkt worden. Toch besloten we om maar eens goed na te gaan denken over hoe we verder moesten en we vonden dat we daarbij in gesprek moesten met bewoners en mensen die in de wijk werkten. Bij de start van onze discussie hadden we hulp vanuit het Rio nodig."

De aanpak

Hoe zette je zo'n hele organisatie aan het werk, hoe kwam je aan je informatie over de wijk. Wat kwam daar allemaal wel niet bij kijken?

"Als club waren we in verwarring, dat werkt demotiverend. Daardoor dreigden mensen af te haken. Om dat te voorkomen, hadden we dus niet eindeloos de tijd om op zoek te gaan naar informatie over de wijk", aldus Martien.

"Dit betekende dat we, om snel resultaten te kunnen zien, even de druk op de ketel moesten zetten. Dus gewone vergaderingen werden stopgezet en het werk van alle dag ging zoveel mogelijk op een laag pitje. We hoopten daarmee weer snel in een opgaande lijn te komen. Belangrijk was dat zoveel mogelijk mensen die betrokken waren bij de organisatie, dit konden meemaken."

Gekozen werd voor het organiseren van thema-avonden. Voor die avonden werd door de beroepskrachten informatie verzameld. Hierbij ging het om feitelijke en statistische gegevens. Voor deze avonden werden bewoners en in de wijk werkende mensen uitgenodigd. Zij vervulden de rol van informant. De vaste kern van de bewonersorganisatie, bewoners en beroepskrachten moesten zich laten informeren. Vervolgens is belangrijk hoe de informatie geïnterpreteerd wordt.

Martien was voorzitter tijdens die avonden, over zijn aanpak vertelt hij: "In de

Sinds 1982 is de rond 1920 gebouwde wijk Bospolder-Tussendijken officieel stadsvernieuwing gebied. Veel delen van de wijk staan echter al veel langer in de steigers en terwijl de stadsvernieuwing binnen Rotterdam stagniert, is de inhaaloperatie nog lang niet voltooid. Veel woningen staan er nog slecht bij. Ongeveer de helft van de wijkbevolking is migrant, ruim 20% van de beroepsbevolking is werkloos. Daarvan heeft een groot deel een laag opleidingsniveau of is analfabet. In de wijk leeft een groot aantal mensen met verschillende culturele achtergronden dicht op elkaar, wat vanzelfsprekend spanningen oplevert. Daarbij komt dat Rotterdam-West een moeilijk gebied is. Veel maatschappelijke problematiek in een druk bevolkt stadsdeel. Al met al reden genoeg voor de bewonersorganisatie om mee te doen aan de door het Rio georganiseerde Westwijkendiscussie.

De aanpak die tot dan toe was gehanteerd werd geëvalueerd en er werd een aantal ontwikkelingen die op het gebied afkwamen onder de loep genomen.

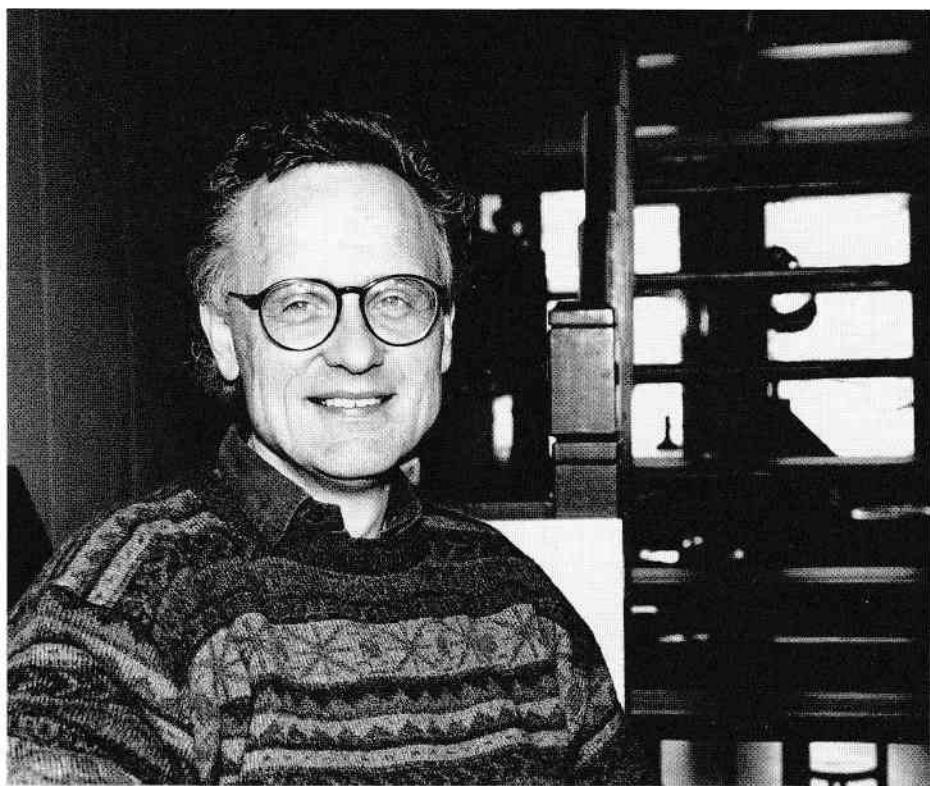
De westwijkendiscussie leverde een aantal conclusies op waarmee elke bewonersorganisatie zelf verder moest. Eén en ander vroeg om een bijgestelde visie op de wijk, waarin de aanpak van het beheer van de wijk vertrekpunt is en leefbaarheid en samenlevingsopbouw sleutelbegrippen zijn.

eerste plaats moest er een goede sfeer zijn. Verzamelde gegevens werden toegelicht en we lieten dia's zien om in de stemming te komen.

Voor gasten moest ruimte en aandacht zijn. Dus de praters die altijd kwamen, moesten even dimmen. Dat was niet altijd makkelijk, want mensen zaten op het puntje van hun stoel. Elke avond moest er ruim de tijd zijn, om met elkaar, gasten, beroepskrachten en vaste club bewoners, te praten over de verkregen informatie. Dat moest tot conclusies leiden. Men moet per keer met een resultaat naar huis. Aanvankelijk waren we van plan om meer avonden te organiseren, maar na vijf avonden hadden we het gevoel dat we voldoende houvast hadden om een volgende stap te zetten, dan voel je dat je met elkaar toe bent aan conclusies", aldus Martien.

Op twee avonden stond een bepaald deel van de wijk centraal, de Korfmakersbuurt en het Schans/Watergeusgebied. De derde avond ging over werkloosheid en werkgelegenheid en de volgende ging over het welzijn in de wijk. Op de vijfde avond stond de groep positivo's centraal, mensen die er tot nu toe nog steeds voor kozen om in de wijk te blijven wonen.

"De avond over de Korfmakersbuurt was een heel leuke avond. In die buurt is de stadsvernieuwing afgerond. We hadden mensen uitgenodigd die voor de stadsvernieuwing ook al in de buurt woonden of er al jaren mee bekend zijn, zoals bijvoorbeeld een schoolhoofd. Ongeveer twee jaar geleden hebben we in die buurt een klachteninventarisatie gehouden. Dit leverde veel reacties op en we verkeerden dus in de veronderstelling dat de bewoners niet zo tevreden waren over wat de stadsvernieuwing had opgeleverd. Maar nu kregen we een veel positiever beeld. Ondanks dat er wel klachten waren over de woning, woonde men naar tevredenheid en kon men positieve punten van de buurt benoemen. Men gaf aan dat er vooral aandacht besteed moest gaan worden aan het stimuleren van onderlinge contacten in de buurt en op straat. De straat moet levendiger worden, want op dat punt had de buurt ingeboet ten opzichte

Martien

van de situatie van enige jaren vóór de stadsvernieuwing. Maar men had het goed naar de zin."

De avond over de Schans/Watergeusgebied liet een heel ander beeld zien. Martien vat dit kort samen: "In die buurt draait de stadsvernieuwing eigenlijk al tien jaar te lang. De buurt is slecht en fragmentarisch aangepakt. Mensen zijn de rotzooi moe, trekken zich terug op de eigen vierkante meters, want de woonomgeving staat er slecht bij. Je kunt niet meer verwachten dat mensen zich enthousiast laten maken om er wat aan te doen, bijvoorbeeld d.m.v. veegacties".

Achteraf gezien vindt Martien dat de avond over werkgelegenheid het minst geslaagd is geweest. Het was heel informatief voor wat betreft de gegevens die verzameld waren en wat er allemaal niet aan regelingen is.

"Maar tijdens die avond kon er nog te weinig verhaal vanuit de wijk tegenover gezet worden", aldus Martien.

"Wil je met zo'n onderwerp goed aan de gang, dan moet je veel van mensen uit de wijk weten. Een geslaagde aanpak berust op maatwerk. Ieder individu heeft zijn eigen problemen en zijn eigen traject nodig. Bovendien is het naar mijn mening niet de primaire taak van een bewonersorganisatie om er voor te zorgen dat de mensen aan het werk gaan. Dat is vooral de taak van de overheid. Onze inzet moet zijn dat mensen weer maatschappelijk actief worden. Daarbij gaat het om het ontwikkelen van activiteiten waardoor mensen uit hun isolement treden en op een zinvolle manier met hun tijd omgaan. Het spoor richting arbeidsmarkt is dan te eenzijdig om als enige route te bewandelen." De avond over het thema welzijn was indrukwekkend. Op die avond waren veel werkers uit de wijk aanwezig, variërend van de schoolarts tot de wijkagent, het club- en buurthuiswerk, het onderwijs en de maatschappelijke dienstverlening. Ook waren er veel bewoners aanwezig die als bewoners via hun vrijwilligerswerk veel contacten hebben in de wijk, bijvoorbeeld vanuit de spreekuren in de wijkwinkel en in het ouderenwerk.

"Die mensen hebben ieder vanuit hun eigen invalshoek een messcherp beeld van wat er mis is in de wijk", zegt Martien. En als je dat op zo'n avond tot je door laat dringen, dan is dat indrukwekkend en alarmerend. Op eerdere avonden was ook al aan de orde geweest dat de toekomst van kinderen en jongeren die in de wijk opgroeien niet rooskleurig is. Dat wisten we al en we gaven daar ook al aandacht aan. Maar duidelijk werd dat we daar

Twee stappen n.a.v. de westwijkendiscussie: gegevens verzamelen en interpreteren
Het gaat hierbij om de vraag hoe je aan informatie komt. Niet zelden gaat dat eenzijdig, bijvoorbeeld houvast zoeken bij statistische gegevens.

Beter is het om te zoeken naar de combinatie van informatiebronnen bijvoorbeeld feitelijke en statistische gegevens, belevingsgegevens van bewoners en informatie van professionele sleutelfiguren.

In de westwijkendiscussie is uitgegaan van een manier van analyseren waarbij eerst de inhoud van de problematiek en de sterke en zwakke kanten van het gebied onder de loep werd genomen.

Voorts ging het om de omstandigheden waaronder gewerkt wordt. Wat is de positie van andere partijen waarmee je te maken hebt? Dus binnen welk toernooiveld begeef je je?

Vervolgens gaat het om het trekken van conclusies m.b.t. doelen die nagestreefd gaan worden en welke uitgangspunten daarbij worden gehanteerd. Om dit mogelijk te maken moet de organisatievorm veranderen.

meer prioriteit aan moeten geven. Datzelfde geldt voor ouderen."

"Het feit dat we in de wijk goede relaties hebben met alle voorzieningen is daarbij van groot belang. Alleen al het feit dat we daardoor al die informatie op tafel creëren spreekt voor zich. Als bewoners kun je ook een indruk hebben van wat er aan de hand is. Maar in combinatie met die professionals krijg je een rijker en completer beeld."

De vijfde avond was een zeer geslaagde avond. Centraal stond de groep mensen die er voor kozen om in de wijk te blijven. "We wisten dat die groep er ook was. Kort geleden nog is er een enquête gehouden om er achter te komen hoeveel mensen geïnteresseerd zouden zijn in een koopwoning in de wijk. Die ontlokte een verrassend hoge respons. En je komt die groep van 'blijvers' ook tegen in en om de bewonersorganisatie. Je kent ze wel, mensen die zich sinds jaar en dag inzetten om er iets van te maken. De avond gaf een goed beeld van waarom ze willen blijven. Soms gaat dat dan om heel praktische motieven zoals het dicht bij familie willen wonen. Maar ze gaven ook aan wat er moet gebeuren om het voor hun aantrekkelijk te houden/te maken in de wijk. Die groep blijvers zit verdeeld over alle leeftijdscategorieën."

De conclusies

En ..... wat heeft dat nou allemaal aan conclusies opgeleverd?

Martien zegt halverwege de rit een gevoel van opluchting gekregen te hebben:

"Voor we aan de slag gingen zagen we het donker in, we waren het spoor behoorlijk bijster. Maar achteraf kun je zeggen dat het op twee, niet onbelangrijke punten mee viel. We konden terugvallen op ons netwerk in de wijk. Veel bewoners hebben meegedaan aan de avonden. Het sprak hun aan. Die mensen komen alleen als ze denken dat dat zin heeft. Dat vertrouwen is er dus nog. Het tweede sterke punt is dat de samenwerking met en tussen de voorzieningen goed is. Dat samenwerkingsverband hebben we hard nodig nu we de nieuwe werkwijze in de praktijk gaan brengen. We hebben jarenlang geïnvesteerd in die samenwerking. Nu laten instellingen zich in deze discussie aanspreken door de bewonersorganisatie en denken actief mee over wat zij in die nieuwe werkwijze kunnen bijdragen", aldus Martien.

Wat behelst die nieuwe aanpak?

Martien somt op: "We willen meer aandacht geven aan het verbeteren van het contact tussen bewoners en groepen in de wijk. We hadden al aandacht voor het beheer van woningen en de woonomgeving, maar we moeten dat meer samen met bewoners gaan doen. In de vorm van projec-

ten in straten op pleinen. Het werk moet meer op samenlevingsopbouw gericht zijn. Ons bestaande netwerk is hiervoor de basis maar dat moet worden versterkt en uitgebreid. Dat betekent niet alleen dat we daar tijd voor moeten vrij maken, maar we moeten ook de organisatie er op aanpassen.

Problemen in de woonomgeving, moeten daadwerkelijk aangepakt gaan worden. Het werkt verlammand als bewoners keer op keer moeten blijven klagen over mankementen, die niet worden opgelost. Dit soort kwesties moet niet eindeloos op vergaderingen in de wijk terugkomen. Als de oplossing in de wijk niet te vinden is, dan hoort dat op het bord van de politiek thuis.

Nieuwe bewoners een nieuwe markt

Voor een aantal projecten hebben we het samenwerkingsverband met de voorzieningen nodig. Voor andere klussen moeten we samenwerken met de woningbouwcorporatie. Om die samenwerking te verbeteren zijn ook de eerste stappen gezet. Zo hebben we bijvoorbeeld met bestuur van de Combinatie rond de tafel gezeten om uit te leggen waar we aan willen werken. Verder zijn er groepen die speciale aandacht verdienen. Kinderen die in de wijk opgroeien hebben prioriteit. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om onder andere goede speelgelegenheid, het betrekken van ouders bij de school, het geven van opvoedingsvoorlichting, meer kinderopvang. Jongeren verdienen ook veel aandacht. Er moet maatwerk worden ontwikkeld om te voorkomen dat zij blijvend de boot zullen missen. Een derde doelgroep vormen de ouderen. Hierbij gaat het niet alleen om geschikte woningen maar ook om voldoende voorzienin-

gen en het stimuleren van netwerken waardoor mensen niet in een isolement raken. Noem het burenhelp."

Hoe nu verder?

Martien geeft aan dat er een aantal dingen tegelijkertijd moeten gebeuren.

"In de eerste plaats zijn we de voorname aan het uitwerken. Bij elk punt moeten activiteiten komen te staan die we gaan uitvoeren. In de tweede plaats zijn we de organisatie aan het aanpassen. Er moet ruimte komen voor bewoners die actief zijn in een project of werkgroep in hun directe belangensfeer. Daar moeten we onze kracht uit halen. Om die reden hebben we een punt gezet achter een tweewekelijkse vergadering waar we over de hele wijk met elkaar spraken. Waar we wel mee door gaan is het organiseren van themavonden want daar hebben we de smaak van te pakken gekregen. Door op zo'n avond met belangstellenden een onderwerp uit te diepen, krijgen we nieuwe ideeën over de punten waarop we nieuwe initiatieven moeten nemen, of kwesties die we anders gaan aanpakken.

We zien het team van beroepskrachten als een facilitair bedrijf dat moet zorgen dat plannen samen met bewoners, diensten en instellingen worden uitgevoerd. Bij het team komt veel van de informatie binnen die belangrijk is om te beoordelen of de werkwijze wat oplevert en of bijstelling nodig is. Beroepskrachten kunnen de samenhang tussen de verschillende activiteiten aangeven en overzien.

Maar een club als de onze heeft een bestuur nodig. Je moet daar niet vaag over doen. De activiteiten van de afgelopen tijd laten zien, hoe belangrijk het is dat juist een aantal bewoners de schouders eronder kunnen zetten als het nodig is. Zo'n bestuur is een bestuur op afstand, moet voorwaardscheppend werken en de vinger aan de pols houden om op tijd de boel weer bij elkaar roepen als het weer afzakt. Daarnaast heeft een team van beroepskrachten sturing en steun nodig. Het zijn vaak jonge mensen, die opgaan in het werk en dus afstand missen. Ook is er regelmatig wisseling van de wacht. Een goed bestuur kan voor continuïteit zorgen.

Ik ben blij dat we de bakens op tijd verzet hebben. Ons beeld van de wijk is scherper geworden. In Bospolder wordt er regelmatig, net als overal, gekankerd, maar de mensen zetten zich toch maar weer in", aldus Martien.

**Nel ten Boden
Peter Meijer**

Banenpool

..... tot Nut van 't Algemeen;

Over het maatschappelijk nut van de banenpool,
Peter W. Voogt, Rotterdam 1991

In het boekje 'Over het maatschappelijk nut van de banenpool' geeft Peter Voogt niet alleen een goed overzicht van wat de 'banenpool' is, maar ook een eigen visie op het in de ondertitel genoemde maatschappelijke nut. Als vanzelfsprekend loopt het één in het ander over. Er is geen krampachtige poging gedaan om beschrijving en eigen visie te scheiden. Hierdoor is een levendig en ingeleefd boekje ontstaan waarin, ook door de vele voorbeelden, de banenpool van Rotterdam een 'gezicht' krijgt als werkende organisatie.

Het boekje is opgedragen aan Hans Stenfert Kroese, projectleider van het 'experiment additionele arbeid', de voorloper van de banenpool, en ook directeur van de banenpool in het eerste jaar. Het is natuurlijk jammer dat Hans Stenfert Kroese in zijn periode toch niet heeft kunnen bereiken dat de banenpool ging functioneren zoals bedoeld was. Hij heeft zeker wel de grondslagen ervoor gelegd en zijn stempel erop gedrukt. Het feit dat dit boekje aan hem is opgedragen is dan ook heel terecht.

Maar nu de inhoud. In een drietal hoofdstukken gaat Peter Voogt achtereenvolgens in op: 'de banenpool als onderdeel van sociale vernieuwing', 'het maatschappelijk nut' en 'de sociale vernieuwing van de banenpool'. In dit laatste hoofdstuk met name, is iets zichtbaar van wat Gerard de Kleijn in zijn inleiding een 'Covernicaanse' blikrichting noemt, naar aanleiding overigens van een eerder boek van Peter Voogt.

De banenpool wordt in het eerste hoofdstuk geplaatst in het kader van de sociale vernieuwing. De banenpool schept nieuwe banen door uitkeringsgelden om te zetten in betaald werk. Drie criteria staan daarbij centraal.

- het maatschappelijk nut van het werk
- de baan moet additioneel zijn
- de baan wordt vervuld door wie kansarm is op de reguliere arbeidsmarkt.

Vanuit zijn visie op sociale vernieuwing voegt Peter Voogt hier een vierde criterium aan toe: 'de emancipatie van groepen in achterstand'. Zonder dit laatste schiet de banenpool haar doel voorbij, wordt niet beantwoord aan de doelstelling van sociale vernieuwing en wordt de banenpool alleen maar een instrument om 'kansarme werklozen' aan werk te helpen. Emancipatie, vrij maken, mensen de kans geven zelf hun problemen op te lossen, een weg tot zelfontplooiing: dat is de visie die Peter Voogt ons voorhoudt.

Na dit uitgangspunt wordt enerzijds gewezen op de noodzakelijke cultuuromslag bij de overheid, anderzijds op de praktische mogelijkheden dat te bereiken. Wat voor functies bieden nu eigenlijk zowel dat maatschappelijk nut als die mogelijkheid van voor de persoon zelf zinvol werk? De auteur noemt er nogal wat en onderscheidt vier hoofdcategorieën:

- onderhoud en beheer buitenruimten/objecten;
- onderhoud gebouwen;
- huishoudelijk werk en verzorging;
- diversen (adm. medewerker, kinderopvang e.d.)

Een aantal functies uit de verschillende categorieën worden beschreven, zowel in de vorm van 'functiebeschrijvingen' als in de vorm van profielen.

Het is het meest praktische deel.

In het derde hoofdstuk gaat Peter Voogt in op wat er met de banenpool zelf moet

gebeuren. Het is niet het eenvoudigste deel en soms heb je het gevoel dat de schrijver ook zichzelf wel tegen komt. Het is dan ook niet eenvoudig om zowel de additionaliteit te waarborgen als ook uitbreiding na te streven. Het is evenmin eenvoudig om zowel iedereen een kans te geven als ook CAO-lonen en een beter inkomenstperspectief te realiseren. Dat hierbij gekozen wordt voor CAO's van de 'opdrachtgevers' (een typisch Rotterdamse term, elders heet dat inliners) is wel consequent vanuit de werkrelaties en werkorganisatie, maar ligt weer minder voor de hand vanuit formele werkgeverschap en bewaking van additionaliteit.

Op dit punt mag ik misschien wat kritische opmerkingen maken. Hoezeer ik het ook eens ben met de doelstellingen van Peter Voogt, met de uitwerking heb ik wel moeite. Ik herken hierin ook het harness dat de banenpool van Rotterdam zich heeft aangemeten. Waarom wordt er bijvoorbeeld geen aandacht gegeven aan doorstroming? Aan scholing? Waarom moeten mensen in de banenpool blijven als de volgens CAO-lonen van 'opdrachtgevers' in die arbeidsorganisaties worden ingepast? Moet alle emancipatie groepsgewijs of zijn er ook andere mogelijkheden?

Zelf heb ik de neiging om op sommige vragen die Peter Voogt oproept een wat ander antwoord te geven (In het boekje 'De banenpool in wording', kort geleden uitgegeven door de Wiardi Beckmanstichting, heb ik dat ook gedaan). Maar dat neemt niet weg dat vragen gesteld moeten worden en dat Peter Voogt uitdaagt tot verder denken. Naarmate de banenpool volwassener wordt, zullen de vragen naar beloningsperspectief, ontplooiing in het werk, rechtspositie, variatie in werkbelasting, aard van werk en opdrachtgevers, ook steeds meer aandacht vragen. In dit boekje worden deze vragen, soms impliciet, meestal heel expliciet aan de orde gesteld in het kader van een eigen visie die alleen door het enthousiasme overtuigingskracht heeft. Ik raad iedereen die met de banenpool te maken heeft aan dit boekje te lezen.

Paul van Schilfgaarde

Kort nieuws

ER KOMT WEER 'LEVEN IN DE TENT!'

De Tent, die in 1991 haar werkzaamheden moest staken wegens geldgebrek, is ge-

red. Uit diverse hoeken komen financiële bijdragen. Kunstzaken, het Ontwikkelingsbedrijf, het Gemeentelijk Woningbedrijf, de dienst Stedebouw + Volkshuisvesting en Sociale Zaken betalen samen het benodigde bedrag voor de nieuwe theaterproductie en de kosten om De Tent de komende tijd te laten draaien. De grote motor achter deze financieringsoperatie was het projectbureau Sociale Vernieuwing.

Dit voorjaar al wil De Tent weer op tournee. Het lukt dan nog niet een nieuwe theaterproductie af te hebben, daar wordt intussen wel hard aan gewerkt. De productie wordt in het late najaar verwacht en zal eind 1992 in de loop van 1993 vele malen in de Rotterdamse wijken worden gepresenteerd. Nieuw is dat De Tent dit voorjaar met een 'menu-systeem' gaat werken. Wijken kunnen in een 'tent-

menu' een keuze maken uit diverse straattheaters, muziek-, dansgroepen en kindertheaters. Want De Tent wil wiken organisatorisch gaan ondersteunen bij het opzetten van buitenactiviteiten zoals wijk- en buurtfeesten. Ook worden er 'tentmenu's' op de gebieden: publiciteit, catering, techniek en faciliteiten door de stichting De Tent ontwikkelt.

Emile van Rinsum

WERK IN DE TUNNEL

Veertig banenpoolers, zes begeleiders en een projectleider gaan van de Maastunnel weer een normale, dus veilige, loop- en fietsroute maken. 24 uur per dag en 7 dagen per week. De Stichting Werk In Charlois (SWIC) en gebiedscoördinator werkgelegenheid Mar Aalders zijn de initiatiefnemers van het project dat mogelijk werd door een subsidie van het Europees Sociaal Fonds (ESF).

Het is een 'smeerolie-fonds' voor werkgelegenheidsprojecten in achterstandsgebieden. Het fonds werd ingesteld door de EEG en is in beheer bij de Regionale Bureaus Arbeidsvoorzieningen (RBA). Het ESF stelt als belangrijkste voorwaarde dat 55 % van het totaal benodigde budget voor een project al beschikbaar is gesteld door de rijks- of gemeentelijke overheid. Het ESF finanziert dan bij tot 45 %. Heb je een ton nodig dan moet er dus 55.000 guldens geregeld zijn uit Nederlandse overheidspotjes. Voor het Maastunnelproject werd het budget t.b.v. de banenpool als die 55 % ingezet. Via deze constructie werden intussen al vijf andere werkgelegenheidsprojecten in Rotterdam ingediend bij het ESF.

"Dit was een ei van columbus, George Deibel, ESF-coördinator in Rotterdam, speelde een belangrijke rol in het uittrekken van dit scenario", aldus Mar Aalders. Het ESF stelde uiteindelijk 8,5 ton beschikbaar voor een

jaar. Van dit geld worden onder andere de uniformen en portofoons aangeschaft en zes werkbegeleiders ingehuurd.

Mar Aalders stuitte echter op een verschil van regelgeving tussen banenpool en ESF. De banenpool wil eindfuncties, zit je erin dan blijf je erin. Het ESF wil projecten met voldoende uitstroom naar betaald werk. Het leek hier dus op spaak te lopen. De term 'doorstroming' bleek de oplossing. Ook na het experimentele eerste jaar blijven de poolers in de banenpool garantie houden op werk. Er is dus sprake van doorstroming binnen de banenpool volgens Aalders. Hiermee werd een nieuwe mogelijkheid geboren om de ESF-subsidie aan te wenden voor projecten met banenpoolers.

Training on the job

1 juli gaat 'het tunnelteam' daadwerkelijk aan de slag. Na de werving en selectie via het werkcentrum Charlois krijgen de veertig banenpoolers professionele begeleiding en 'training on the job'. De projectleider, een ervaren hoofdagente van politie, en de zes werkbegeleiders, afkomstig uit de beveiligingsbranche, staan hier borg voor. Er wordt in zesploegendienst gewerkt, steeds zijn er zeven mensen aanwezig. De 'bewakers' staan met portofoons in verbinding met elkaar en het politiebureau.

Mar Aalders spreekt trouwens liever over 'gastheren' en 'gastvrouwen' dan bewakers. Het takenpakket is immers veel breder dan bewaken alleen. Ook hulp- en dienstverlening, advies en

informatie behoren tot de taken. Preventief toezicht blijft de hoofdoot. Zeker nu ook kunstenaars in de tunnel zullen gaan exposeren dankzij een initiatief van stichting 'Morgen de Maas'. Gemeentewerken gaat binnenkort van start met een opknapbeurt waarbij ook de halen aan beide zijden van tunnel worden aangepakt. Zodra de werving en selectie rond is, worden de banenpoolers hierbij ingezet. Als ze zelf meewerken aan het opknappen dan wordt het ook een beetje hun tunnel vindt Aalders. Vanaf 1 juli is het resultaat van het project onder de Maas te bezichtigen. Gratis entree.

Emile van Rinsum

Feesten en nieuwe kansen VROEMMM 92

Met de campagne Vroemmm 92 gaf Oud-Mathenesse begin februari weer plankgas. Het buurtwerk, geteisterd door de reorganisatie van de DROS, de stagnatie in het wijkbeheer en een regelrechte saneering van de faciliteiten voor bewonersondersteuning, kon best 'iets leuks' gebruiken. Vroemmm 92 bracht feesten en nieuwe kansen.

Confetti

In Oud-Mathenesse begint de stadsvernieuwingstrein op stoom te komen. In tegenstelling tot de integrale aanpak in de 'oude' wijken, is in deze derderingswijk sprake van een strategische variant. De stadsvernieuwing blijft beperkt tot renovatie van het zogenaamde Hart van de Landenbuurt (600 verouderde en piepkleine woningen) en een tweetal nieuwbouwprojecten ten behoeve van de herhuis-

vesting. De produktie is bestemd om ouderen en gezinnen (de doelgroepen) meer perspectief te geven op de particuliere en eenzijdige woningmarkt van Oud-Mathenesse. Door de oplevering van de Tjalklaan (ouderenflat) kon de renovatie in het Hart van start gaan. Feest dus. Zo bedwong een bergbeklimmer tijdens striemende confettistormen de elf-verdiepingentellende Tjalklaanflat en een paar dagen later schoot Wethouder Vermeulen, ditmaal uitgerust met een kanon, het eerste renovatiecomplex in het Hart van de Landenbuurt van start. Ook hier werden de omstanders getroffen door een bombardement van confetti.

Nieuwe kansen

Vroemmm 92 bood ook nieuwe kansen. Het eerste blok in het Hart wordt gerenoveerd

onder de condities van het Maatschappelijk Gebonden Eigendom (MGE). Tijdens de campagne gingen de circa 30 nog niet toegewezen woningen in de voorverkoop. De nog uit te kopen eigenaarbewoners uit andere Hart-blokken hadden de eerste rechten. De belangstelling onder hen en andere bewoners in de wijk is overweldigend. Een andere kans die Vroemmm 92 bood was het project 'Wonen met gedeelde zorg' voor kinderen, onderdeel van het zogenaamde KIDS (kinderen in de stad)-project in Rotterdam. Veel gezinnen meldden zich tijdens Vroemmm 92 aan en zullen gezamenlijk het project verder vorm moeten geven alvorens sprake is van woningtoewijzing. De positivo's onder hen krijgen dan voorrang.

Weer omgekeerd

Vroemmm 92 was ook een ideaal podium voor de nieuwe Werkgroep Stadsvernieuwing om zich in de wijk te presenteren. Er is nu nog maar één bewonerskader in de wijk dat zich inzet voor de stadsvernieuwing. De leden

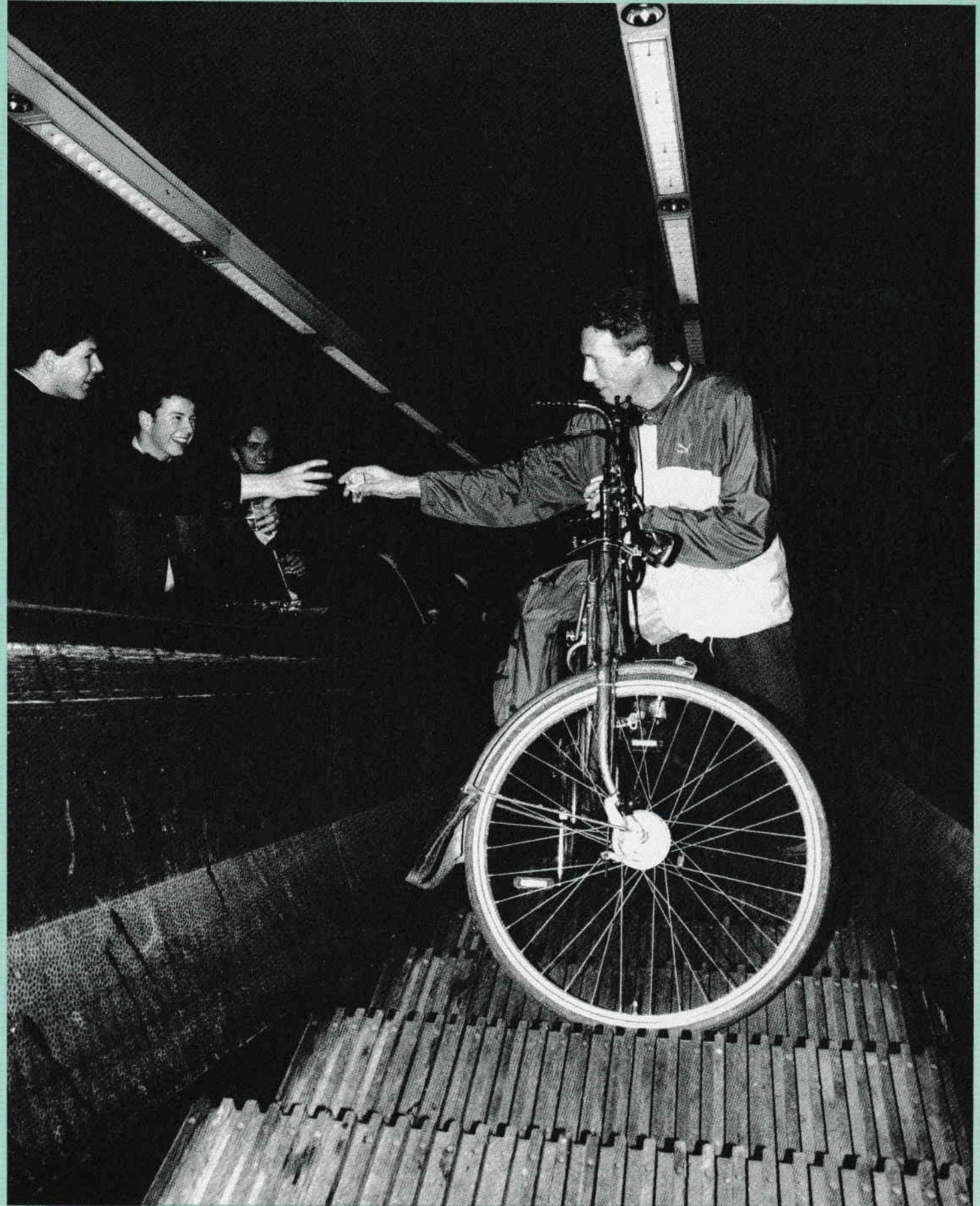
van dit kader zullen op basis van een werkplan door beroepskrachten getraind worden om zelf de organisatie van de voorlichting en inspraak per project te organiseren. Deze nieuwe aanpak van de bewonersorganisatie, die ook in andere projecten wordt doorgevoerd, is deels ontstaan uit noodzaak (drastische korting op de bewonersondersteuning) en uit de wens om een gezondere relatie tussen 'beroeps' en 'bewoners' te ontwikkelen. Ook dat is een feest en biedt aan vele nieuwe kansen. Kortom...Vroemmm 92 keerde de zaken in Oud-Mathenesse weer eens om.

Johan Janssens

Foto's: Bovenop de Tjalklaanflat werden de confetti-bommen geprepareerd na een beklimming.

**Kort
nieuws**

Aan het werk

De stichting Morgen de Maas schonk een gratis borrel voor iedere Rotterdamer die op de 50e verjaardag van de Maastunnel gebruik maakte van de beruchte roltrappen. Studenten van de Erasmus universiteit speelden vrijwillig voor gastheer.